

LU

LUNDS
UNIVERSITET
MEDDELAR

NUMMER 9
OKT 2003
ÅRGÅNG 36

**Professorn
som blev
doktorand**

**LU får ett
åttonde
område**

**"Manlig
svågerpolitik
stoppar kvinnorna"**

LUM

LUNDS UNIVERSITET
MEDDELAR

Lunds universitets tidskrift LUM utkom första gången 1968. Den når i dag samtliga anställda och nästan lika många utanför universitetet. LUM har en upplaga på 12.400 ex och utkommer med 11 nr per år. LUM erhöll 1999 och 2001 hedersomnämningen i tävlingen Sveriges bästa personaltidning.

Adress: LUM
Informationsenheten Lunds universitet
Box 117, 221 00 Lund
Fax: 046-222 47 11
Internpost: Hs 31
E-post: LUM@info.lu.se

LUM på nätet: www.lu.se/info/lum/Lum.html

Redaktion:

Maria Lindh, tf redaktör och layout insidor
046-222 95 24, Maria.Lindh@info.lu.se

Christer Hjort, ansvarig utgivare
046-222 70 08, Christer.Hjort@info.lu.se

Ingela Björck, forskningsjournalist
046-222 76 46, Ingela.Bjorck@info.lu.se

Britta Collberg, journalist
046-222 31 58, Britta.Collberg@info.lu.se

Petra Francke, journalist och layout färgsidor
046-222 03 16, Petra.Francke@info.lu.se

Göran Frankel, forskningsjournalist
naturvetenskap,
046-222 94 58, Goran.Frankel@info.lu.se

Ulrika Oredsson, journalist
046-222 70 28, Ulrika.Oredsson@info.lu.se

Solveig Ståhl, forskningsjournalist
046-222 70 16, Solveig.Stahl@info.lu.se

Annonser:

tomat annonsbyrå, tel 046-13 74 00/02
www.tomat.se
fax 046-5400150
e-post PC: info@tomat.se
e-post Mac: material@tomat.se

Prenumerationer, notiser, meddelanden:

Eva Mattisson: 046-222 70 10
e-post: Eva.Mattisson@info.lu.se

Anställda vid LU får LUM gratis.
Enskilda abonnenter – 190 kr/11 nr. Inbetalas på postgirokonto 15650-5 med angivande av "Prenumerationsavgift för LUM" samt namn & adress.

Adressändring:

Anställda anmäler ändringar till katalogansvariga vid institutionen (motsv). Övriga skickar ändringsuppgifter till LUM, gamla adressrutan bifogas.

Tryck: Wallin & Dalholm Boktryckeri AB, Lund

Nästa LUM: 21 nov. Manusstopp: 10 nov.

ISSN: 0345-7354

Omslag: Tonsättaren Hans Gefors.
Foto: Kennet Ruona.

● Innehåll

IX

XIV

XI

III För tidigt ute

Idag kan man rädda foster från att de är 22 veckor gamla. Men är det i alla lägen meningsfullt att hålla liv de mycket för tidigt födda barnen? Och vilken framtid väntar dem? Det är frågor som professorerna Karin Stjernqvist och Vineta Fellman arbetar med.

VI Splittrade chefer

Dagens chefer får allt högre krav på sig att vara skickliga på att skapa kontakter utåt och bygga nätverk. Det går dock ofta ut över medarbetarna, som ges allt mindre tid. Det kan vara en orsak till de många sjukskrivningarna, spekulerar den nyblivna doktorn Birgitta Ahltpor

IX Bakvänd karriär

Hans Gefors hör till landets främsta operakompositörer och har tretton år bakom sig som professor på Musikhögskolan i Malmö. Nu vill han fördjupa förståelsen för musikdramatur-

gi och har blivit en av de första konstnärliga doktoranderna vid LU.

XI Drömmar om böcker

För ett år sedan startades en författarskola vid LU. Här har alla studenter samma dröm om att skriva och bli publicerade, och gemenskapen har blivit starkare än vad den vanligtvis blir på universitetskurser.

XIV Historiska klimatstudier

I februari landsteg en grupp kvartärgeologer från Lund på Tristan da Cunha i Sydatlanten och började ta upp borkkärnor ur marken. Tanken är att man från dessa ska kunna bilda sig en uppfattning om klimatförändringarna i Atlanten de senaste 10 000–20 000 åren.

XVI Hallå Gun Malmgren...

...nyinstallerad litteraturprofessor som höll installationsföreläsningen om mötet mellan text och läsare.

”Barn och handikapp” är temat för årets Forskningens Dag, som ordnas av Medicinska fakulteten den 3 november i Lund och den 4 november i Malmö. Temat täcker det mesta från graviditetsövervakning till behandling av hjärtfel, tal- och språkstörningar, CP-skador och olika sjukdomar.

Vineta Fellman och *Karin Stjernqvist* deltar båda vid Forskningens Dag, och berättar här om sitt forskningsområde: vården och uppföljningen av för tidigt födda barn.

Hur blir framtiden för fågelbarnen?

Vi har säkert alla sett dem på bild: de små röda varelserna, som ligger med mössa på huvudet i kuvösen, omstoppade som fågelungar i ett bo. Men hur går det sedan för dessa barn som inte väger stort mer än ett mjölkpaket när de kommer till världen?

Vården av mycket för tidigt födda barn väcker många frågor. Här möts liv och död vid en gräns som blir allt tunnare. Foster under 20 graviditetsveckor får aborteras, men foster över 23 veckor kan idag räddas till livet.

De mest omogna nyfödda får dock ofta skador av olika slag, och här är en annan gräns som läkarna tvingas dra. Vid vilken grad av skador bör man avstå från eller avbryta den intensivvård utan vilken det mycket för tidigt födda barnet inte klarar sig?

40 veckor är den normala längden för en graviditet. Barn som kommer till världen före 37 veckor räknas som för tidigt födda, och de som föds före 27 veckor eller väger under 1000 gram kallas extremt för tidigt födda. I Sverige föds ungefär 200 levande sådana barn per år.

Barn som lämnar moderlivet i förtid hamnar ofta i kuvös och övervakas med en mängd medicinsk apparatur. Men det innebär inte att deras miljö måste vara helt steril, kall och fri från mänsklig kontakt. När LUM besökte Universitetssjukhusets nyföddhetsavdelning låg det tre små knuten i ett rum med var sin vuxen bredvid sig – två mammor och en personal. De små var insvepta i pastellfärgade filtar, hade napp i ►

Vineta Fellman tillsammans med Susanna Magnusson och hennes lille son Felix, 1500 gram stor.

Karin Stjernqvist arbetar bl a med att följa upp de för tidigt födda barnens utveckling.
FOTO: INGELA BJÖRCK.

► munnen och höll sina miniatyrfingrar fast slutna om varsitt vuxet finger.

– Man får lov att vara här så mycket man vill, så jag sitter här hela dagarna, förklarar **Susanna Magnusson** med en kärleksfull blick på sin lille son Felix, 1500 gram stor. Hon har stuckit in handen genom en öppning i Felix' kuvös, en plastlåda omhöljd av ett bomullstäck som avskärmar ljud och ljus.

Vården av de för tidigt födda i Lund är en blandning av högteknologi och mjuk omvårdnad. Man övervakar barnens tillstånd med olika apparater men försöker störa dem så lite som möjligt, bl a genom att samla nödvändiga åtgärder som vägning och blöjbyte till samma tillfälle. Man försöker också anpassa vården till barnens individuella mognad, som kan skilja sig åt även hos jämnåriga barn.

– Arbetet sker enligt en amerikansk metod som min forskargrupp fört in till Sverige. Den bygger på noggranna observationer av barnen enligt ett visst schema, förklarar professorn i psykologi **Karin Stjernqvist**, som specialiserat sig på för tidigt födda barn.

Små signaler

Observationerna gäller t ex om barnet är avslappnat och behåller sin balans eller verkar spänna sig under en vägning. Små signaler som oroliga rörelser eller ansträngd andning är tecken på att vårdarna måste anstränga sig ännu mer för att minska allt som kan störa eller överstimulera barnet.

Mycket för tidigt födda barn behöver hjälp med andningen, eftersom deras lungor inte är tillräckligt utvecklade. Det sker i Lund så långt möjligt med övertryck i stället för med respirator. De tre små knytena på Universitetssjukhuset har alla en sorts propp i näsan, ansluten till en maskin som skapar övertryck i luftvägarna för att underlätta andningen.

God vård och modern teknologi kan ändå inte helt ta bort riskerna med en för tidig födsel, framför allt om barnet fötts extremt för tidigt. Av barn födda mellan vecka 22 och 25 klarar sig ungefär hälften bra, men runt 25 procent får lindriga handikapp och 25 procent drabbas av svåra skador

som cerebral pares, kroniska lungsjukdomar, utvecklingsstörning eller näthinneskador.

Ändå måste, enligt läkaretiken, utgångspunkten alltid vara att rädda barnens liv.

– Varje barn som föds har rätt att få andningsstöd om det har omogna lungor. Om det sedan visar sig att barnet är alldeles för omoget och har för många komplikationer, så avbryter vi andningsstödet, säger **Vineta Fellman**, professor i neonatologi, nyföddhetsvård.

– Det är inget lätt beslut. Å ena sidan vill vi rädda liv, men å andra sidan bör det vara ett gott liv. Vi vill inte påverka en hel familjs framtid genom att ge den ansvar för ett flerhandikappat barn med obotliga, svåra skador.

Detta dilemma lär vara här för att stanna. Att sätta gränsen för intensivvård vid t ex 25 graviditetsveckor är ingen lösning, eftersom det innebär att döma ut de yngre barn som faktiskt skulle kunna klara sig utan skador. Och även om man numera med läkemedel skulle kunna hejda för tidig spontan förlösning, så finns det alltid foster som av olika skäl växer så dåligt i livmodern att de måste tas ut i förtid med kejsarsnitt.

– Det vi i varje fall kan slå fast är att arbetet med extremt för tidigt födda barn grundar sig på hänsyn till barnen och familjen. Det är inte fråga om någon sorts medicinsk tävling efter rekord i tidig överlevnad, understryker Vineta Fellman.

Födelsens mirakel

Hon arbetar inte bara med de för tidigt födda utan som nyföddhetsläkare i allmänhet, och har aldrig upphört att fascineras av födelsens mirakel.

– Det är egentligen häpnadsväckande att det i regel går precis som det ska i fosterlivet! Jag känner det som ett privilegium att få göra den första och kanske viktigaste läkarundersökningen i en människas liv, och få berätta för föräldrarna hur det står till med deras nya lilla barn.

Även Karin Stjernqvist är entusiastisk över sitt arbete. Hon var klinisk psykolog inom primärvården när hon på 80-talet hamnade på sjukhusets nyföddhetsavdelning.

– Det var det bästa som kunde hända. Jag störttrivdes från första början! säger hon och berättar om hur hon följde sköterskor och läkare i härlarna, var med på natten och själv lärde sig att handskas med de extremt för tidigt födda små liven. Sedan dess har hennes kliniska arbete och hennes forskning handlat om för tidigt födda barn: om vårdmetoder, om barnens utveckling och om stöd till föräldrarna.

I Lund har man satsat på att stödja de mycket för tidigt födda barnens föräldrar, som lätt hamnar i en kaotisk situation. Släktingar ringer och frågar, det blir trassel med arbetet som man ju inte tänkt ta ledigt från så tidigt, det nyfödda barnets oroliga syskon måste tas om hand, och så vill man ju vara med på sjukhuset fast det

”Det är inget lätt beslut. Å ena sidan vill vi rädda liv, men å andra sidan bör det vara ett gott liv.”

kanske känns både främmande och skrämmande.

För kvinnorna kan en för tidig födsel också medföra känslor av både skuld och skam.

– Vi är ju biologiska varelser, och fortplantning är den viktigaste uppgiften för allt liv. Därför är driften att få barn så djupt rotad även hos oss moderna människor, menar Karin Stjernqvist.

– En kvinna som fött barn mycket för tidigt känner det ofta som ett misslyckande: Varför hände detta? Gjorde jag något fel? Var min kropp inte ett gott hem för mitt lilla barn?

Leendet dröjer

Till dessa bekymmer kommer det mycket lilla barnets brist på signaler. En fullgången baby visar oftast tydligt med minspel, ljud och rörelser vad han eller hon tycker om omvärlden. Ett för tidigt fött barn däremot ger mycket svagare signaler – det kan dröja fem-sex månader innan föräldrarna får det efterlängtade första svarsleendet. Därför är det så viktigt att föräldrarna kan få dels stödsamtal, dels träning i att lära sig tolka sitt barns nästan osynliga tecken på välmående eller missnöje.

Karin Stjernqvist har också arbetat med att följa upp de för tidigt födda barnens utveckling. Även de som inte har någon klar utvecklingsstörning visar sig ligga lite efter jämnåriga som fötts i normal tid. 9 av 10 barn som fötts efter i genomsnitt 27 graviditetsveckor var vid 10 års ålder fria från större funktionsnedsättningar, men låg på en 8-åringarnas nivå i vissa test. De hade också både större skol-svårigheter och större risk för beteendeproblem.

Forskargruppen ska nu följa upp barnen som idag är 18 år gamla för att undersöka om skillnaderna kvarstår i vuxen ålder. En annan fråga är förstås hur skillnaderna blir för 2003 års barn. Dagens för tidigt födda barn får ju en mildare och mer genomtänkt omvårdnad än den grupp barn som studerades som 10-åringar – kan det hjälpa deras framtida psykiska utveckling?

Karin Stjernqvist tror dock att vissa skillnader inte går att helt komma ifrån. De sinnesintryck ett foster mottar dämpas av livmoderväggen och fos-

tervattnet, medan för tidigt födda barn måste utsättas för både ljus och ljud, smärta (vid t ex blodprov) och beröring, hur försiktig vården än är. Detta borde påverka hjärnans utveckling, som är i full gång under den här perioden.

Karin Stjernqvist jämför nu i ett samarbete med professorn i neurofysiologi **Ingmar Rosén** hjärnans elektriska signaler hos för tidigt födda respektive fullgångna barn vid tre, sex och nio månaders ålder. Om det är tekniskt möjligt, så skulle hon sedan vilja jämföra samma mönster hos för tidigt födda barn och hos jämnåriga foster inuti livmodern.

Finns det skillnader, så bör nästa steg bli att försöka se om det kan gå att motverka dessa olikheter i hjärnans utveckling. Även om vården av de mycket små nyfödda är bra idag, så finns det säkert ändå utrymme för förbättringar.

TEXT: INGELA BJÖRCK

FOTO: KENNET RUONA

Arbetet med extremt för tidigt födda barn grundar sig på hänsyn till barnen och familjen, påpekar Vineta Fellman, professor i neonatologi.

Annons

Birgitta Ahltorps studie bygger på självskattningsformulär från chefer och bedömningar från deras medarbetare.
ILL: ANDRZEJ PLOSKI.

Chefens bild av sig själv...

Det räcker inte med att kunna strukturera, lyssna och vara bra på att förändra. Det blir allt viktigare för en ledare som vill nå framgång att också vara skicklig på att skapa kontakter utåt och bygga nätverk.

– Följden blir att dagens ledare lägger allt mindre tid på sina medarbetare. Det kan vara en bidragande orsak till de många sjukskrivningarna, menar *Birgitta Ahltorp*, som doktoretrat på en avhandling om ledarskap i ämnet psykologi vid Lunds universitet.

Birgitta Ahltorp driver sedan tjugo år ett konsultföretag som arbetar med ledar- och teamutveckling, karriärrådgivning mm. Kunderna är både mindre företag och stora koncerner. Hon utbildar också sedan många år chefer genom IFL – Institutet för företagsledning i Stockholm.

Nu sällar hon sig alltså också till de många som på senare år försökt formulera vad som utmärker ett gott ledarskap. Och hon gör det genom att jämföra chefers egen bild av hur de fungerar med hur medarbetarna ser dem.

– I alla år har jag försökt hitta pedagogiska verktyg för att diskutera ledarskap med praktiskt verksamma chefer, med målet att få dem intresserade av sådant som är användbart för dem i deras chefsroll. I början var jag alldeles för teoretisk, men nådde fram bättre sedan jag började använda självskattningstest, som är ett sätt för cheferna att göra ett självporträtt. Styrkor och fallgropar blir tydligare, och man kan diskutera vad de ska ge akt på i samspelet med medarbetarna.

Men ett riktigt genombrott i arbetet med cheferna upplevde Birgitta Ahltorp först 1996, då en uppdragsgivare bad henne konstruera ett instrument som innebar att cheferna fick feedback från sina medarbetare. Birgitta skapade ett instrument där varje chefsprofil kompletteras med tio enkät-svar från medarbetarna. De senares svar struktureras och ställs mot cheferns egen bild.

– Det tog skruv. I regel är ju vi människor ganska intresserade av vad andra tycker om oss. Genom att lägga profilerna över varandra, blev det uppenbart på vilka områden cheferna över-skattade och underskattade sig själva jämfört med medarbetarna.

Birgitta Ahltorps studie bygger på sammanlagt 572 självskattningsformulär från chefer och bedömningar från totalt 3 772 medarbetare.

Inga eldsjälar

Generellt beskriver sig cheferna inte som några entusiastiska eldsjälar. De håller sig till vad som ska göras, går inte utanför de givna ramarna och framstår som försiktiga, kanske lite vaga, men respektfulla och mänskliga när de beskriver sig själva. De ser sig som öppna för dialog och andras idéer, och som kontaktskapare utåt. Mindre vanligt är att de försöker hantera känsliga situationer, ge och ta emot kritik och ge ”svåra besked”.

Medarbetarna ser cheferna som betydligt mer disciplinerade än vad dessa själva gör. Cheferna ger varken information eller uppmuntran i samma utsträckning som de själva upplever, enligt

Ökade krav på cheferna att vara omvärldsorienterade ger dem allt mindre tid att lägga på sina medarbetare, visar Birgitta Ahltorp i sin avhandling.

medarbetarna, och de är heller inte så lyhörda för människors reaktioner som de tror. I gengäld anses cheferna bättre på att läsa tidens signaler, än vad de själva tycker, men de diskuterar framtiden med medarbetarna i mindre utsträckning än vad de själva tror.

Genomsnittschefen framstår som mer distanse-rad och isolerad från hur medarbetarna upplever sin vardag på ett djupare plan. Samtidigt underskattar cheferna sin förmåga att informera och presentera saker och ting, och medarbetarna upplever en större tydlighet hos cheferna än vad dessa själva gör.

De konkreta råd som Birgitta Ahltorp kan ge cheferna är att bli bättre på att ge beröm och även kritik, på att hantera konflikter och föra känsliga samtal, lyssna och föra en dialog, vara tydli-gare i sättet att leda och klargöra långsiktiga mål.

Man brukar tala om två grundläggande egenskaper som krävs hos en bra chef: dels förmågan att strukturera, dels förmågan att lyssna, ta in och över-väga vad medarbetarna anser. En tredje egenskap har uppmärksammats på senare år genom forska-ren **Göran Ekvall**, nämligen förmågan till kreativi-tet och förändringsarbete. Birgitta Ahltorp vill komplettera med ännu en: den nätverkande förmågan.

– Den är en effekt av den tid vi lever i. På gott och ont måste alla i dag vara ”säljare”, vakna, öppna, hänga med sin tid och vara med ”där det händer”. Men det innebär att chefer tillbringar allt mindre tid med dem de är satta att leda. De är så upptagna av att vara ute och bygga nätverk att coaching och stöd till medarbetarna blir väldigt lågprioriterat.

Ont om tid

”Tiden räcker inte till”. Så svarar många chefer när Birgitta Ahltorp påpekar bristerna. Det är en sanning i så motto att många chefer är hårt belastade med krav från ledning, intressenter och andra utomstående.

– Ledarskap är en omöjlig uppgift för det mesta och de chefer som har självgående medarbetare kan vara glada. Samtidigt kan fenomenet ”osynligt ledarskap” vara förödande, särskilt i omställningstider. Med ökad osäkerhet behövs tid att diskutera både information och bristen på information. Att cheferna inte hinner detta kan vara en ingrediens i de ökande ohälsotalen, även om det inte är något som jag har utrett.

Många chefer känner sig otillräckliga. De hinner utöva det formella chefskapet, men inte det som Birgitta Ahltorp menar är egentligt ledarskap, dvs att bygga team, och arbeta med relationer och samspel på arbetsplatsen.

Birgitta Ahltorps analys utmynnar i att det finns fyra dominerande ledarstilar:

- **Teambyggarna** – tillgängliga chefer som ger sig tid att lyssna, stötta, berömma och utveckla medarbetarna, men också har förmågan att ge kritik på ett bra sätt.

- **Innovatörerna** – omvärlds- och framtidsinriktade, ofta kontaktskapande entreprenörer, som dock sällan tar sig an medarbetarna på hemmaplan.

- **Nätverkarna** – med en flexibilitet och social kompetens som i första hand riktas utåt, inte mot de egna medarbetarna.

- **Dirigenterna** – chefer som styr med fast hand, gärna med hjälp av nyckeltal och vecko- och månadsrapporter som krävs in från medarbetarna. Dirigenter frågar inte efter andras åsikter, utan lägger upp sina planer på egen hand och är på det viset mycket tydliga i sina krav.

Team med olika talanger

En chef behöver ha lite av alla fyra stilarna, menar Birgitta Ahltorp.

– Samtidigt kan inte en enda person göra allting själv. Och en lösning kan vara att skapa team där olika talanger lyfts fram och där man knyter medarbetare som inte bara ser funktionen utan också människan. Det kan ske inom ramen för en ledningsgrupp, men också mer informellt.

Den nätverkande chefen kommer vi att se allt mer av, tror Birgitta Ahltorp. Det finns de nätverkare som lyckas bra i kontakten med medarbetarna, genom att vara oerhört närvarande när de väl är på plats, genom att ha rutiner för hur de kan nås eller t o m genom att synas ofta i pressen. Men den teambyggande ledarstilen hamnar allt-så alltmer i bakgrunden.

– De flesta chefer ser sig främst i framträdarrollen. Få är bra på djupkontakt, säger Birgitta Ahltorp, som närmare vill studera hur de chefer bär sig åt som trots allt lyckas skapa god och nära kontakt med sina medarbetare. Det är nämligen dåligt utforskat.

BRITTA COLLBERG

FOTNOT: Birgitta Ahltorps avhandling heter ”Ledarskap ur ett ledningsstilsperspektiv. Teambyggare, innovatörer, nätverkare och dirigenter.”

...och medarbetarnas

Chefens bild av sig själv och medarbetarnas går inte alltid ihop. ILL: ANDRZEJ PLOSKI.

”En milstolpe för pedagogiken”

Som en milstolpe för pedagogiken, betraktar *Eva Åkesson* universitetsstyrelsens beslut om målet att alla lärare vid Lunds universitet ska ha genomgått tio veckors utbildning i högskolepedagogik.

Eva Åkesson som är pedagogisk konsult och projektledare vid UCLU, (utvecklingscentrum för lärande och undervisning) har i 30 år kämpat för att öka pedagogikens status i högskoleundervisningen. I början av 90-talet fick hon och hennes kollega *Eva Falk Nilsson* draghjälp av dåvarande rektor *Håkan Westling* i en utredning – den s k Grundbulten – där man förordade sex veckors grundläggande högskolepedagogisk utbildning för behörighet, och därefter successiv utbildning med två veckor per år under fem år.

– Då var det ett programförslag eller snarare en vision, men nu har vi fått mål och behörighetskrav fastställda, säger Eva Åkesson

En förstärkning med andra ord, och en välkommen sådan:

– Det är väldigt glädjande och vi är många som har hjälpts åt att få fram det. Det känns som ett väl underbyggt och realistiskt mål.

Ansvaret för att lärarna genomgår utbildningen ligger på respektive område och tillämpningen av beslutet ska redovisas för universitetsstyrelsen hösten 2005. Men att målet skulle vara uppfyllt då tror knappast Eva Åkesson.

– Nej, det kommer att ta längre tid än så. Det stora hindret nu är inte längre attityden till högskolepedagogiken utan lärarnas hårda arbetsbörda tillsammans med det kärva ekonomiska klimatet.

M A R I A
L I N D H

FOTNOT: För exakt formulering av beslutet om högskolepedagogiska utbildningen se www.lu.se/aktuellt

Eva Åkesson. FOTO: KENNET RUONA

Bolognaprocessen går vidare i Europa och Lund

I slutet av september träffades 40 europeiska utbildningsministrar i Berlin som ett led i den så kallade Bolognaprocessen. Vid mötet diskuterades bland annat kvalitetssäkring, examensstrukturer och ett effektivare system för att erkänna examina från andra lärosäten.

– Frågor om examensstrukturen kommer att sysselsätta Sveriges universitets- och högskolesektor under de närmsta åren. Det sade statssekreterare *Agneta Bladh* när hon nyligen hemkommen från Berlin besökte Lunds universitet.

Bolognaprocessen kallas uppföljningen av en deklaration som antogs av 29 europeiska länder i Bologna 1999. Det övergripande målet är att göra europeisk utbildning mer konkurrenskraftig. Detta ska uppnås genom ökad rörlighet mellan universitetet. Studenter, lärare och forskare ska enkelt kunna flytta mellan olika lärosäten och medlemsländernas universitetsexamina ska bli gångbara på hela den europeiska arbetsmarknaden. För att detta ska bli möjligt måste det bli lättare att jämföra olika examina och betyg och det måste finnas någon form av kvalitetssäkring. År 2010 har man satt som slutår då medlemsländernas universitet ska vara färdiga med europeiseringen.

Diploma Supplement

Ett konkret resultat av Bolognaprocessen är att alla examensbevis idag förses med ett så kallat Diploma Supplement. Det är en engelskspråkig bilaga på tre till sex sidor som beskriver vad det är för sorts examen och hur det svenska högskolesystemet fungerar.

Ett viktigt redskap för att få större rörlighet mellan universitetet är ECTS, European Credit Transfer System, ett betygssystem inom Erasmusprogrammet som skapades för att det ska bli enklare att tillgodoräkna sig utlandsstudier. ECTS handlar främst om överföring av universitetspoängen men också om hur övrig utbildningsinformation ska struktureras.

Bertil Holmberg, prodekan vid Na-

turvetenskapliga fakulteten, var på uppdrag av EU-kommissionen med och utvecklade transfererings-systemet.

– Under 90-talet låg Lund i framkanten när det gällde att införa ECTS, säger Bertil Holmberg. Men nu har vi halkat efter.

– Jag tror att det ska till ett rektorsbeslut och pengar till informationsinsatser om ECTS ska kunna införas över hela universitetet. Som det ser ut i dag tillämpas systemet bara vid vissa institutioner.

När det gäller Bolognaprocessens krav på kvalitetssäkring menade statssekreterare *Agneta Bladh* att Sverige redan har ett väl utvecklat system. Däremot trodde hon att den svenska högskolevärlden skulle få en hel del att göra när det gäller översynen av examensstrukturen under de närmaste åren.

I februari kommer Utbildningsdepartementet med en utredning som Sveriges universitet och högskolor måste ta ställning till. Utredningen ska behandla examensstrukturer och eventuella förändringar i den svenska betygsskalan. Bland annat diskuteras om det går att införa en sjugradig betygsskala enligt europeisk modell och om fler utbildningar ska delas in i kandidat- och magisternivå. En etappindelning i kandidat- och magisternivå underlättar nämligen för den som vill förlägga en del av en utbildning till ett annat universitet.

Hittills har det bara varit den första och andra cykeln i universitetens utbildningar, det vill säga kandidat- och magisterutbildningarna som har varit föremål för Bolognaprocessen. När utbildningsministrarna möttes i Berlin i förra månaden bestämdes att även den tredje cykeln, det vill säga forskarutbildningen, måste inkluderas.

Bertil Holmberg

ULRIKA OREDSSON

Svårt att nå doktoranderna

Forskarutbildningen är en plattform för framtidens chefer. Bland annat därför är det viktigt att facket ser över doktorandernas livspussel. Det sade företrädare för Statstjänstemännen och TCO när de höll ett seminarium under rubriken "Livet som doktorand".

I augusti kom ST/TCO ut med en rapport över de forskarstuderandes livssituation. Deras resultat bekräftade tidigare undersökningar som gjorts: Doktoranderna är pressade och kvinnorna upplever det så i högre grad än männen.

Under oktober månad besökte utredarna de olika universiteten för att berätta om de lokala variationerna. Från Lunds universitet hade 160 doktorander deltagit i undersökningen och deras svar visar att Lund varken är bättre eller sämre än andra universitet på att ta hand om sina forskarstuderande.

– Doktoranderna är något av en fack-

lig paradox, sa Ing-Marie Nilsson som är Statstjänstemännens ordförande inom universitet och högskolor. De verkar behöva mer stöd än andra yrkesgrupper, samtidigt som de är svårare att nå ut till. Detta beror delvis på doktorandens dubbla identitet som både student och anställd.

Oro efter examen

En uppgift som utredarna framhöll som särskilt alarmerande var att så många som 60 procent av alla doktorander oroar sig för att inte få ett arbete efter doktorsexamen.

– Dessa människor får ju både spetskompetens och landets högsta utbildning, sa Ing-Marie Nilsson.

Tvärtemot vad man hade kunnat tro är det naturvetare och tekniker som är mest oroliga. Om oron är befogad kunde utredarna inte svara på, men de menade att universiteten var dåliga på att visa andra karriärvägar än den akademiska.

– Inte en enda av de svarande vid Lunds universitet uppgav att de hade haft praktik eller möten med företag, myndigheter eller organisationer inför det framtida yrkeslivet.

I Lund var 37 procent av de svarande föräldrar. Nästan hälften av dessa tyckte att deras institution gav dem goda möjligheter att kombinera föräldraskap med forskarstudier. Samtidigt uppgav 16 procent att de väntat med att skaffa barn på grund av forskarstudierna. När det gällde uttag av föräldraledighet låg Lund procentuellt sett lägre än andra universitet i undersökningsgruppen.

Kvinnorna tyckte, inte särskilt förvånande, att det var svårare med föräldraledighet än männen. Svårast var det för de ensamstående föräldrarna där hela 70 procent hade övervägt att hoppa av studierna. Utslaget på hela undersökningsgruppen i Lund var siffran 37 procent.

ULRIKA OREDSOON

Så ger man ris och ros

Universitetets administratörer ägnade en eftermiddag i början av oktober åt att förkovra sig i kommunikation och konflikthantering.

– Alla kan bli bättre på att hantera konflikter, menade organisationskonsulten Agnete Nilsson. Av deltagarna att döma var det dock mest kvinnor som tyckte att de hade något att lära. Endast fyra av 120 deltagare var män.

Agnete Nilsson gav administratörerna konkreta tips om kommunikation och konflikthantering i arbetslivet.

– En administratör som inte är i chefsposition kan fungera som stödperson i konfliktsituationer, sa Agnete Nilsson. Man blir ofta en sorts container för brister inom organisationen. Därför är det viktigt att lära sig att ställa upp som lyssnare och lotsa konflikten vidare till rätt nivå, utan att själv bli delaktig i den.

Mottagandet av nyanställda och vikarier säger en hel del om klimatet och kommunikationen på en arbetsplats,

ansåg Agnete Nilsson. Åhörarna fick diskutera under ett par minuter hur de själva togs emot när de började arbeta vid universitetet. Erfarenheterna varierade från nedskrivet introduktionsprogram och blommor på skrivbordet till kommentarer i stil med:

– Ojdå, var det idag som du skulle komma.

Många av Agnete Nilssons tips handlade om sunt förnuft. Hur man ger ros och ris till exempel. Ris utdelas på tu man hand, medan ros blir än mer uppskattat om det ges inför en grupp. Saker som borde vara självklara men ändå inte är det.

Agnete Nilsson är flitigt anlitad som organisationskonsult inom Lunds universitet och brukar bland annat ge längre kurser i konflikthantering för universitetets chefer. Ingrid Estrada-Magnusson, personalutvecklare vid Lunds universitet, tycker det är viktigt att all personal får ta del av chefernas kunskaper.

– Om båda parter har gått kursen

brukar effekten bli bättre, säger hon. Annars blir det lätt en "Jaha-nu-har-chefen-varit-på-kurs-igen-inställning" till försöken att ändra på gamla invanda beteenden.

Kommunikationskursen för administratörer är en fortsättning på en föreläsningsserie förra året som gick under namnet *Administratörens år 2002*.

– Det finns ett sug efter fler kurser för administratörer, tror Ingrid Estrada-Magnusson, och berättar att nästa kurs-tillfälle kommer äga rum i februari. Det ska handla om etik och hållas av univer-

– En administratör som inte är i chefsposition kan fungera som stödperson i konfliktsituationer, sa Agnete Nilsson. Man blir ofta en sorts container för brister inom organisationen. FOTO: ULRIKA OREDSOON

Valprocessen inför nya styrelsen igång

Mandatperioden för lärarrepresentanter och externa ledamöter i universitetsstyrelsen löper ut den 31 december i år. Det är regeringen som utser externa ledamöter och ny ordförande och en elektorsförsamling som utser de tre lärarrepresentanterna. Studenterna utser sina representanter själva.

Elektorsförsamlingen ska bestå av sammanlagt 50 ledamöter varav tolv från LTH, sju från Naturvetenskapliga fakulteten, tio från Medicinska fakulteten, två från Juridicum, åtta från Samhällsvetenskapliga fakulteten, två från Konstnärliga området, en från Trafikflyghögskolan och en från Campus Helsingborg. Det är kanslichefen vid varje fakultet/område som ansvarar för att val av elektorer sker. Elektorsförsamlingen ska ha sitt första sammanträde den 24 november och ska då utse en valberedning i vilken båda könen ska vara jämnt representerade. Elektorsförsamlingen bestämmer tid för valsammanträde senast andra veckan i december. Valberedningens förslag ska vara klart senast fem dagar före valsammanträdet.

Ny ordförande

Regeringen är på gång med att utse de sex externa ledamöterna samt ny ordförande. Informella samtal mellan Utbildningsdepartementet och LU pågår. Sittande ordförande **Lennart Nilsson** har suttit i två perioder, dvs sammanlagt sex år, och var dessförinnan vanlig ledamot. Han är LUs första externa ordförande, en post som rektor dessförinnan alltid haft.

Några spekulationer om vem som skulle kunna vara lämplig som efterträdare vill rektorsämbetet inte ge sig in i. Det har dock, från departementsnivå, talats om ett ambulerande ordförandeskap mellan landets universitet och högskolor, exempelvis att Lund och Uppsala universitet byter ordförande. Ett argument som talar mot det systemet är att det är värdefullt med en styrelseordförande som är förankrad i regionen och kan finnas på plats under arbetsintensiva perioder.

M L

Blandade känslor på halve

Från 1 januari får Lunds universitet ytterligare ett område. Då delas Samhällsvetenskapliga fakulteten så att Ekonomihögskolan (EHL) blir egen fakultet. Ekonomerna blir område nummer åtta och här är glädjen stor. I den nya halvade s-fakulteten är stämningen mer splittrad. Ledningen talar om att gilla läget. Andra ser chansen att stärka vikanslan och få en fakultet med tydligare identitet.

Göte Hansson, professor i internationell ekonomi, har varit dekan för samhällsvetarna i fyra år och suttit i fakultetsstyrelsen sedan 1984. Han kan som ekonom inte fortsätta som samhällsvetardekan, och återgår i januari på heltid till den forskning han under flera år bedrivit på halvtid.

– Det ska bli roligt, men jag har trivts med fakultetsarbetet och delningen är inget jag har önskat. Jag tror på den stora fakulteten och har kämpat för den hela tiden – men nu gäller att gilla läget och ge järnet.

Det avgörande beslutet togs egentligen redan 2000, menar Göte Hansson, då ekonomerna beviljades ökad autonomi och bildade en egen sektion inom fakulteten.

– Jag trodde de skulle nöja sig med det, och är besviken på mig själv för att jag var så naiv. Men kanske var det en ”mission impossible” – ekonomerna var

Positiva ekonomstudenter – negativt inom Samhällsvetarkåren

Studentkåren LundaEkonomerna är mycket glad åt den nya organisationen och hoppas att en självständig ekonomihögskola ska få en ännu tydligare identitet utåt.

Studenterna i Samhällsvetarkåren är däremot negativa. Ordförande **Maria Noleryd** och vices **David Ganrot**, studentrepresentant i fakultetsstyrelsen, hade hellre sett en samhälle s-fakultet.

– Det är bredden som är styrkan, och ökat samarbete mellan institutionerna kring t ex utbildningsprogrammen hade gynnat oss studenter, säger David Ganrot.

De är också missnöjda med hur ärendet skötts. Remisstiden löpte över sommaren vilket innebar att många studentrepresentanter på

så inriktade på att bli sina egna, säger Göte Hansson.

Samhällsvetarnas kanslichef **Tarmo Haavisto**, tidigare studierektor i nationalekonomi, lämnar också sin post vid årsskiftet, och blir ny chef för Studerandenheten. Vilka som efterträder Hansson och Haavisto kommer att stå klart senast i början av december. Då ska nya fakultetsstyrelser och dekaner ha hunnit väljas.

Risk för dubbelarbete

Prodekanen **Sune Sunesson**, professor i socialt arbete, tycker inte att den nya fakultetsuppdelningen ligger riktigt i tiden.

– Det finns en risk för ökat dubbelarbete och det blir väl trots allt lite längre mellan folk som borde samarbeta. Samtidigt är delningen ett faktum och nu ska vi se vad vi kan göra av det, säger han.

Gamla s-fakulteten hade drygt 8000 helårsstudenter, och de nya fakulteterna delar dessa ungefär lika inom grundutbildningen. Inom forskarutbildningen är samhällsvetarna större, både till volym och produktion.

Statsvetare och kulturgeografer var mest negativa till en delning vid den remissrunda som gjordes inom den gamla storfakulteten under sommaren.

– Redan existerande mötesplatser bör bevaras, tyckte statsvetarnas **Lars-Gö-**

institutionerna inte deltog i remissvaren.

Maria Noleryd och **David Ganrot** tycker det är en konstlad delning, också med tanke på att ämnen som informatik och statistik hamnar inom Ekonomihögskolan medan ekonomisk geografi hamnar utanför.

– EHL har sitt hus, sitt varumärke och har värnat sina intressen mer. Övriga institutioner har inte haft samma mötes- och beslutsfora, och inte kunnat ta ett helhetsgrepp på fakultetsarbetet, säger Maria Noleryd.

Det positiva är att nu finns utrymme för nytankande inom s-fakulteten:

– Jag hoppas man tar den chansen!

B C

rad fakultet

ran Stenelo, som var rädd att delningen skulle spä på ett ”vi och dom”-tänkande.

– Politik och ekonomi bör inte separeras vare sig när det gäller analys eller organisation, skrev Stenelo i remissen, men är nu dock beredd att göra det bästa av situationen.

Hurrade inte

Socialhögskolan hurrade inte för en delning, men hade heller inte mycket att invända, medan pedagoger, psykologer och sociologer var minst negativa. De senare skrev ett gemensamt yttrande och påpekade att den organisation som gällt sedan 2000, med EHL som en egen sektion, inte gynnat övriga institutioner.

– Fakultetens arbete har kännetecknats av administrativt dubbelarbete samt otydliga och i vissa fall inkonsekventa besluts- och ansvarsområden, menade prefekterna **Tina Kindeberg**, pedagogik, **Jitka Lindén**, psykologi, och **Mats Beronius**, sociologi.

Medan EHL fortsatt att bygga upp en egen infrastruktur, har den fakultetsgemensamma identiteten urholkats, menade de tre i sitt remissvar. De var inte emot en stor sammanhållen s-fakultet i princip, men ansåg att fakulteten i realiteten redan var tudelad.

De tre prefekterna började på eget initiativ träffas regelbundet i våras, delvis för att kompensera bristen på mötesplatser för institutioner utanför Ekonomihögskolan.

– Det hade legat oss i fatet på fakultetsmöten, att vi inte hunnit förbereda ärenden på samma sätt som Ekonomihögskolans representanter, säger Tina Kindeberg till LUM.

De informella prefektträffarna har resulterat i en samarbetsanda, som Tina Kindeberg och hennes två kolleger gärna ser spridd till hela den nya s-fakulteten.

– Fakulteten blir nu en mindre och mer homogen miljö och då ökar möjligheterna till samarbete, säger psykologprefekten Jitka Lindén.

Det är själva organisationen som haltat de senaste tre åren, understryker hon:

– Ingen skugga ska falla över fakultetsledningen som verkligen gjort det bästa av situationen!

Göte Hansson kan som ekonom inte sitta kvar som dekanus för den samhällsvetenskapliga fakulteten.

– Delningen är inget jag har önskat, säger han.

– Vi valde att tillstyrka delning. Som ny fakultet har vi chansen att skapa något helt nytt och bättre, säger Tina Kindeberg, prefekt för Pedagogiska institutionen.

I augusti hölls ett slags hearing om delningsförslaget inom fakulteten.

– Vi hade begärt den, för vi visste för lite, berättar Tina Kindeberg. Men vi tyckte inte vi fick tillräckligt starka argument mot en delning. Ekonomerna däremot var tydliga med vilka fördelar det skulle innebära för dem. Vi valde att tillstyrka delning av det skälet, men också för att den tidigare blandmodellen inte fungerade. Som ny fakultet har vi chansen att skapa något helt nytt och bättre.

Sammanhållen organisation

På Ekonomihögskolan hoppas man att en mer sammanhållen organisation ska göra verksamheten tydligare både inåt och utåt. Det blir tydligare beslutsvägar och besluten kommer närmare verksamheten, menar rektor **Olof Arwidi**.

Han tycker att det har fungerat bra sedan Ekonomihögskolan fick ökad autonomi för tre år sedan. Arwidi är beredd fortsätta som rektor och tar därmed förmodligen säte i universitetets informella ledningsgrupp dekanrådet.

Olof Arwidi ser ingen fara för ökad isolering i förhållande till andra ämnen. Tvärtom har det tvärvetenskapliga samarbetet förstärkts på senare år mellan ekonomerna och andra ämnen, inte minst inom LTH. Mångfalden och möjligheten till samarbete över ämnesgränserna är den stora fördelen med att tillhöra Lunds universitet menar han.

BRITTA COLLBERG

Två nya magisterprogram inrättas

Rektor har beslutat att inrätta två nya magisterexamina med ämnesbredd.

Den ena blir i kognitionsvetenskap, där man tänker starta en magisterkurs om 40 poäng med innehåll från flera ämnesområden.

Den andra magisterutbildningen blir i geografiska informationssystem, GIS. Det är ett kvalificerat verktyg för att hantera geografiska data, vilket används av flera olika yrkesgrupper. Det mångvetenskapliga GIS-centrum, som sorterar under Naturvetenskapliga fakulteten, ska hålla i programmet. Det ska omfatta 80 poäng och är tänkt ges på distans. Undervisningsspråket blir engelska för att möjliggöra utländskt deltagande.

Nytt instrument till astronomi

Den grupp som sysslar med atomär astrofysik vid Institutionen för astronomi har i dagarna fått tre miljoner kronor från Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse till ett nytt instrument. Det är en Fouriertransformspektrometer för undersökningar inom det infraröda våglängdsområdet. Man har tidigare ett sådant instrument för att arbeta med synligt ljus och UV-ljus.

– Men inom astronomin finns ett växande intresse för analyser i det infraröda våglängdsområdet. VLT, den europeiska samarbetsorganisationen ESO:s jätteteleskop i Chile, har utrustats med spektroskop för infraröd strålning och det finns planer på att skjuta upp ett nytt rymdteleskop som arbetar på samma våglängder. Därför behöver vi här i Lund genom laboratorieexperiment lära oss mer om karakteristiska linjer i sådana spektra, säger professor **Svenneric Johansson** till LUM

Målet är att det nya instrumentet ska vara på plats i Svenneric Johanssons laboratorium kommande vår.

Högskoleprovet populärt

Fler än någonsin skriver Högskoleprovet 36.605 personer har anmält sig till höstens högskoleprov den 25 oktober. Det är en ökning med 11 procent jämfört med provet förra hösten.

Internationalisering måste inte vara forskningsutbyte och nya samarbetspartner utan kan även innebära att man ger sig iväg bortom Sveriges gränser för att få egen forskartid i lugn och ro. *Malin Åkerström* berättar om en "sabbatstermin" med sin familj i Nya Zeeland. Hon skriver om febril förberedelse, äventyr och omväxling, och – inte minst – färdigskrivna dåliga samveten.

● Gästkrönikan

"Slitet före äventyret är mödan värd"

"INTERNATIONALISERING" har under något decennium varit ett slagord i svensk forskningspolitik.

Som enskild forskare kan man med dess hjälp – idén har materialiserats genom generösa stipendier och möjligheter att söka anslag – bjuda in gästforskare, men man kan också själv ge sig iväg utanför Sveriges gränser.

Sådana vistelser kan ha olika syften. I internationaliseringens paroller ingår "att skapa samarbeten". Framförallt gäller det att ha kontakt med "spetsforskning" – ett annat av dessa tidstypiska uttryck.

JAG HAR NYLIGEN återvänt från en längre forskningsvistelse utomlands. I mitt fall stämde inte någon av dessa paroller. Jag vistades inte vid ett berömt universitet och resan har ännu inte resulterat i något samarbete. Jag ville istället få egen forskningstid, komma iväg för att skriva samman de utkast som samlats under flera år. Det kan man då tycka att man kan göra i sin egen miljö. Men hemma är det svårt att inte, som det heter idag, bli "splittrad". Det viktigaste skälet till att jag och min man bestämde oss för att med alla fyra barnen ge oss iväg på en åtta månaders sejour till Nya Zeeland var emellertid att vi, genom förmånen "sabbatstermin", kunde förverkliga en längtan efter omväxling och äventyr.

EN SAK ÄR SOM bekant att bestämma sig för att något är en trevlig idé, en annan att konkretisera den. Hur skulle

vi hålla verksamheten flytande här hemma – doktorandernas handledning, vad göra med våra löpande räkningar, vem ska passa katten? Skulle vi ha råd?

Eftersom min man ägnar sig åt laborativ vetenskap, som kräver ett nära samarbete, fick hans val av universitetscentrum bestämma. Själv lyckades jag bli inbjuden till en institution i samma stad; institutionen bjöd inte på någon spetsforskning men verkade välkomnande och erbjöd ett kontor, bibliotekskort och tillgång till internet.

UNDER DENNA TID av febril aktivitet hände det att vi undrade om det hela var mödan värt. Med facit i handen kan vi konstatera att det verkligen var värt allt besvär. För min del innebar det att jag i stort skrev samman de halvfärdiga utkast jag länge haft dåligt samvete över. Dessutom fick vi vårt äventyr. Nya Zeeland erbjöd tillräckligt av det annorlunda, som ett skarpt sociologiskt öga kunde iaktta, förbryllas över och roas av. Hur skulle t ex den svenska skolan ställa sig till att anordna tivolin för att förbättra sin ekonomi, där ett av inslagen var att den lokala mc-klubben skjutade runt barnen i livlig trafik på sina Harley Davidsons?

VI KOM OCKSÅ att uppskatta delar av det svenska som vi förr tagit för givet. Nya Zeeland har ärvt mycket av det positiva i engelsk kultur: artighet, konversationskonst och trevliga pubar. Men också oförmågan att värma sina hus: isolering är något rätt okänt och vi

förstod plötsligt vitsen med dessa underliga elektriska filter, varmvattenflaskor och nattmössor, när vindarna från Syd-polen blåste som snålast under hösten och vintern.

Vissa inslag utföll också till Sveriges nackdel. Husens utanverk – arkitekturen – var betydligt mer fantasifull, lekfull och färgrik. Nya Zeelands bostadspolitik var dessutom betydligt mer flexibel. Min nittonåring var grön av avund över hur lätt hans jämnåriga kunde hitta lägenheter eller hyra hus att dela med kamrater. Även arbetsmarknads- och invandringspolitiken tycktes mer flexibel; den gav inte intryck av samma "Generous Betrayal" som den norska antropologen kallat vår politik.

DET JAG KORT VELAT förmedla är att "internationalisering" på en mer vardaglig icke-glamorös nivå än den där "spetsforskning" diskuteras *också* är värdefull. Att, som intellektuell, via konkreta personliga erfarenheter få nya perspektiv och intryck där man tvingas tampas med de egna fördomarna är berikande. Men det är också värdefullt att se hur forskningsområden färgas av sammanhanget (i Nya Zeeland var t ex rugby och frågor om maorier viktiga), att se vilken typ av seminarier som ges, hur anställningsprocedurer fungerar osv. Slitet före avfärden är med andra ord, mödan värd!

MALIN ÅKERSTRÖM
PROFESSOR I SOCIOLOGI

Samhällsvetare på sopberget

Samhällsvetarna har en självklar plats på sopberget. Det pläderade åtminstone etnologen Lynn Åkesson för när hon föreläste på Samhällsvetenskapens dag den tionde oktober.

– En välutbildad och innovativ teknisk expertis är nödvändig för att komma till rätta med välfärdsstatens avfallsproblem. Men även samhällsvetarna har en viktig roll för att förstå sopornas moraliska impregnering, sa Lynn Åkesson när hon berättade om varför hon vill forska mer kring sopor och hanteringen av dessa.

Hon hävdade att vår tids intensiva sopsortering påminner om en slags besvärjelse, något som vi gör för att blidka det samhälle som vår överkonsumtion för med sig.

– Experterna är oeniga om vikten av sopsortering men vi fortsätter ändå, sa Lynn Åkesson som tror att vårt handlande har att göra med skuld känslor för vår livsstil.

Miljö har blivit vår tids modeord på samma sätt som hygien var ett modeord på trettioalet och kultur hörde sjuttioalet till.

Sophanteringen och de växande sopbergen tar sig många uttryck som är intressanta för kultur- och samhällsvetare, menade Lynn Åkesson. Ett är den nya tidens chockturism i exempelvis Estland, där välbärgade människor åker ut och tittar på landskap som ödelagts under Sovjetperioden. Ett annat uttryck som är intressant ur ett etiskt perspektiv är exporteringen av sopor till fattigare länder.

Samhällsvetenskapens dag gick under rubriken *Kris och expertis*. Förutom Lynn Åkesson talade rektor Göran Bexell om universiteten i risksamhället, Gustav Holmberg från Forskningspolitiska institutet talade om forskarlarm och framtidsvisioner beträffande den högteknologiska maten, Wilhelm Agrell, också från Forskningspolitiska institutet, talade om förvarning och samhällshot och Peter Sylwan, professor vid Institute of Communication talade om vetenskap och journalistik.

Den samhällsvetenskapliga halvdagen avslutades med paneldiskussion där fd universitetskansler Carl-Gustaf Andrén, Wilhelm Agrell, Peter Sylwan och Gustav Holmberg diskuterade om

Lynn Åkesson talade om sopor på 5-dagen och gratulerade humanekologer (se artikel nedan).
FOTO: MARIA LINDH

vetenskapen och tekniken ska ses som frälsare eller som mardröm.

ULRIKA OREDSOON

Humanekologerna firades

Det var en 10-åring med många intressen och förgreningar som Lynn Åkesson, prefekt vid Etnologiska institutionen, gratulerade vid ett jubileumsseminarium den 1 oktober.

Att humanekologerna skulle placeras vid just hennes institution var inte en självklarhet då avdelningen såg dagens ljus för första gången för tio år sedan. Men så blev det, och såväl etnologer som humanekologer verkade tycka att det var en lyckosam placering.

Lynn Åkesson var imponerad över hur mycket humanekologerna fått gjort under sin korta tid i Lund.

– Ni har byggt upp ett livligt studentklimat, ni har mycket på gång och lyckas locka till er storheter från när och fjärran, sa hon och syftade bland annat på den stora internationella konferensen som humanekologerna höll på Grand

hotell, bara någon vecka tidigare.

Hon avslutade sitt gratulationstal med presenter; lego som alla 10-åringar vill ha men som kan vara knepigt att få ihop ibland, och så en äkta skånsk spettekaka som fick symbolisera identitet och tradition.

Sedan var det dubbeljubilarer Alf Hornborgs tur. Han installerades nämligen som professor också den 1 oktober 1993. Nu, tio år senare, glädde han sig åt det ökade söktrycket och konstaterade att man har fler studenter än någonsin. Han ville gärna se humanekologin som en mötesplats mellan mänskliga och miljö och mellan många olika vetenskaper. Alf Hornborg medgav att man under årens lopp ibland haft svårt med metoderna, men å andra sidan mötts av stor välvilja från grannvetenskaperna och forskningsfinansiärer.

– Det är inte så dumt att ha många att

välja mellan. Från de som stöder skogs- och jordbruk till humanistiska forskningsrådet, sa Alf Hornborg.

Ebba Lisberg Jensen tog vid efter Hornborg och hon är både den första som började läsa humanekologi i Lund, och med att disputera här. Hon höll ett uppskattat tal om varför man blir humanekolog. Humanekologi är ett tillstånd, eller till och med en sjukdom, som utvecklas redan i barndomen, menade hon

– En treårings ständiga varför – konserveras hos en humanekolog.

Under jubileumsseminariet presenterades sedan en mängd forskningsprojekt och inriktningar. Allt från kameler till Cadillac och experimentell agrarhistoria i Östarp till fotavtryck i hållbarhetsdebatten.

– Hoppas att ni kan se en röd tråd i denna mångfald – det är i så fall humanekologi, sa Alf Hornborg.

MARIA LINDH

”Jämställdhet handlar om moral”

I slutet av september, 130 år efter att den första kvinnan fått tillträde till akademien, hölls en nationell jämställdhetskonferens vid Lunds universitet.

– Om universitetsledningen driver frågan om jämställdhet kan den genomföras på ett par år, sa **Agnes Wold**. I annat fall fortsätter vi som idag och det kan dröja precis hur lång tid som helst innan akademien blir jämställd.

Agnes Wold, debattör och immunolog vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, efterlyste en nationalekonomisk vinkel i debatten.

– Det är ju ett fruktansvärt slöseri med samhällets resurser att det finns så få kvinnor på ledande positioner inom akademien. Mer än hälften av studenterna på grundnivån är kvinnor, men fortfarande är antalet kvinnliga professorer skrämmande lågt.

Manlig svågerpolitik

För ett par år sedan gjorde Agnes Wold tillsammans med Göteborgsforskaren **Christine Wennerås** en uppmärksam undersökning om hur Medicinska forskningsrådet fördelade sina anslag. De visade bl a att männen hade 2,3 gånger större chans att få igenom sina ansökningar än deras kvinnliga kolleger och att en kvinnlig forskare i snitt måste ha producerat 2,6 gånger mer än sin manlige kollega för att ha samma chans till forskningspengar.

Agnes Wold menar att det är manlig svågerpolitik som ligger bakom kvinnornas långsamma genomslag i akademien.

– Det är en myt och en pseudofråga att barn och familj är det huvudsakliga hindret i kvinnors karriär, sa hon och visade siffror på att kvinnliga, och manliga också för den delen, akademiker med barn och familj snarare lyckas bättre i karriären än ensamstående.

Den nationella jämställdhetskonferensen är ett årligt återkommande evenemang som främst vänder sig till högskolevärldens jämställdhetsarbetare. I år, när Lunds universitet höll i stafett-pinnen, bjöd man till konferens under rubriken *Kultur och natur- möjligheter att mötas*. Arrangörerna hade alltså även bjudit in föreläsare som talade om biologiska skillnader mellan män och

Agnes Wold suckade över manlig svågerpolitik.
FOTO: ULRIKA OREDSSON

kvinnor. En av dessa var **Nils Uddenberg**, docent i psykiatri vid Karolinska Institutet, med intresse för biologi, etik och samhälle.

Han inledde med att säga att biologer inte har något intressant att säga om jämställdhet mellan könen.

– Evolutionsteorin har inte ett skvatt med jämställdhet att göra. Jämställdhet handlar om moral, slog han fast.

Det finns emellertid mönster i samhället som kan förklaras av biologin: hanner och honor föds med olika förutsättningar. Bland oss människor tar det sig uttryck i att män slås mer, de bryr sig mer om makt och de vill kontrollera kvinnornas sexualitet.

– Men, sa Nils Uddenberg och höjde ett pekfinger, jag vill passa på att hissa varningsflagg för ordet naturlig. Bara för att det finns förklaringar inom biologin behöver det inte betyda att något är rätt och riktigt.

Att män har högre löner än kvinnor kan följdaktligen ses som ett primitivt uttryck för att de faktiskt vill behålla

kontrollen över kvinnornas sexualitet.

– Man skulle kunna likna det vid påfågelnans fina stjärtfjädrar, sa **Nils Uddenberg**.

Den liknelsen gillades inte av **Agnes Wold** som tyckte att han trivialiserade frågan.

– Man kan inte tala om människors lika värde så länge de inte får samma lön för samma arbete.

Det höll **Nils Uddenberg** med om men poängterade också att det kan finnas biologiska förklaringar till att män och kvinnor väljer olika yrken.

– Problemet uppstår när vi värderar ”kvinnoyrken” lägre än yrken som väljs av män.

Kvinnorna tjänar mindre

Bland Lunds doktorander, forskare och lärare tjänar kvinnorna mellan 100 och 2000 kronor mindre sina manliga kolleger trots att de har samma befattning.

– Vi håller just nu på att analysera om löneskillnaderna är försvarbara eller inte, säger universitetets jämställdhets-handläggare **Kajsa Widén**, som tillsammans med ledningsgruppen för jämställdhetsarbetet vid LU arrangerade jämställdhetskonferensen.

ULRIKA OREDSSON

FOTNOT: Vid konferensen som höll på i två dagar medverkade även **Anna-Klara Bratt**, tidningen *Arbetaren*, **Sigbrit Franke**, Högskoleverket, **Hillevi Ganetz**, Linköpings universitet, **Pernille Gooch**, Lund, **Lars Jalmert**, Stockholms universitet, **Ann Numhauser-Henning**, Lund, **Tiina Rosenberg**, Stockholms universitet och **Torbjörn von Schantz**, Lund.

Viktiga årtal för kvinnors inträde i akademien

1873 Efter en hård riksdagsdebatt får kvinnor tillträde till akademien. Studier i juridik undantas från beslutet.

1880 Första kvinnliga studenten vid Lunds universitet.

1883 Ellen Fries blir den första kvinnan som disputerar i Sverige.

1897 Elsa Eschelsen blir den första kvinnliga docenten i Sverige.

1925 Efter ändringar i behörighetslagen får

kvinnor rätt att söka professurer.

1927 Kvinnor får rätt att ta studentexamen vid allmänna läroverk.

1949 Gerd Enekvist vid Uppsala universitet blir den första kvinnliga professorn i Sverige.

1964 Carin Boalt blir den första kvinnliga professorn vid LTH (som då inte tillhörde Lunds universitet).

1965 Birgitta Odén blir den första kvinnliga professorn vid Lunds universitet.

Inger Enkvist

Samhällskunskap på spanska

Intresset för spanska är stort. Men det är inte bara språket som lockar utan även kunskaper om den spånsktalande världen. Vid Romanska institutionen har man försökt tänka

om, och till våren startar ett nytt program i Latinamerikakunskap och en kurs om spånskt arbetsliv.

– Det har länge funnits ett sug efter mer samhällsinriktade kurser, säger professorn i spanska **Inger Enkvist**. Spånsktalande lärare vid universitetet har under flera års tid bett mig att starta något, men först nu har det äntligen blivit av.

Latinamerikaprogrammet börjar med 20 poångs nybörjarstudier på halvfart under kvållstid. Därefter följer en termins heltidsstudier med ekonomisk

geografi, ekonomisk och social utveckling och latinamerikansk populårkultur på schemat.

– Kurserna ska ha en hög akademisk nivå eftersom lärarna har disputerat i de ämnen de ska undervisa i, säger Inger Enkvist. Programmets sista 20 poång kommer återigen att ges på halvfart och då är det bland annat latinamerikansk idéhistoria, historia och identitet som studeras. Tanken är att utbildningen ska gå att kombinera med andra studier.

Inger Enkvist tror att det finns ett brett intresse för det nya programmet.

– Dels har våra ordinarie språkstuderanter ofta ett stort samhällsintresse, men vi tror också att kursen kommer att locka barn till latinamerikaner bosatta i Sverige, svenskar som vill jobba i Latinamerika och utbytesstudenter.

Når kursdeltagarna går den tredje terminen kommer den språkliga svårighetsgraden att motsvara spanska på 40 poångsnivå. Det nya latinamerika-

programmet är dock inget alternativ för den som går lärarutbildningen. Däremot kan det fungera som en energiinjektion för trötta språklårare, tror Inger Enkvist.

Även de studenter som föredrar Spanien framför Latinamerika kan få sitt lystmäte till våren.

– Det har blivit otroligt populårt att jobba i Spanien och i vår ger vi en tio-poångskurs i spånskt arbetsliv i samarbete med Madrid-universitet, Escuela Contemporanea de Humanidades, berättar Inger Enkvist. Når kursen är avslutad kommer studenterna att erbjudas tio veckors praktik på företag med svensk anknytning i Madrid med omnejd. Målet är att studenterna ska kunna fungera i en spånskt arbetsmiljö.

Kursen och praktiken ska utgöra sista delen i ett program om spånskt arbetsliv som man i sin helhet inte kommer att kunna söka till förrån nästa höst.

ULRIKA OREDSOON

Full fart på bygget av medicinska CRC i Malmö

Nu ska Lunds BMC, Biomedicinskt Centrum, få en motsvarighet i Malmö som förenar klinisk och experimentell forskning. Motsvarigheten heter CRC och står klart om några år. Nyligen lades "första stenen" till bygget av detta Clinical Research Center som ska rymma lokaler för laboratorier, patientmottagning, bibliotek, studenter med mera.

Bygget av CRC började planeras år 2000 av Lunds universitet och Region Skåne, och den första etappen ska vara färdig år 2005. Det har alltså gått snabbt – så snabbt att man, som chefsläkaren vid Universitetssjukhuset MAS **Carl-David Agardh** sa, inte ens haft tid med någon traditionell spåtdagsceremoni. Grävskoporna är redan i full gång.

Det LUs rektor **Göran Bexell** och Region Skånes regionråd **Uno Aldegren** i stället fick göra var att lägga "första stenen", en symbolisk sten av cement med en ingjuten metallplatta vars text

berättar om invigningen. Teamet Bexell-Aldegren övervakade gjutningen iförda bygghjålmar, medan en gigantisk cementblandarbil med tjock slang gjorde grovjobbet.

CRC-projektet omfattar tre nya byggnader och två gamla som ska renoveras. Sammanlagt rör det sig om nära 27 000 kvm lokalyta och en kostnad på 450 till 500 miljoner kronor. Etapp I omfattar de nya byggnaderna för grundutbildning, bibliotek och forskningslaboratorier, medan etapp II är tänkt att innehålla renoveringen av de två befintliga byggnaderna för samhällsmedicin, patientundersökningar och administration. Alla byggnader ska sammanbindas av ett inomhustorg med kafé, restaurang och reception.

Region Skånes Uno Aldegren såg CRC som den enhet som ska göra UMAS till ett fullvärdigt utbildnings- och forskningscampus. Alldeles i närheten ligger Wallenberglaboratoriet och

LUs rektor **Göran Bexell** (t v) och Region Skånes regionråd **Uno Aldegren** lägger första stenen till Clinical Research Center i Malmö. FOTO: KENNET RUONA

Malmö högskolas nya institution för hälsa och samhälle, och ett nytt diagnostiskt centrum blir klart nästa år. CRC blir basen för de nära 300 läkarstuderande från LU som gör sin praktiska del av utbildningen i Malmö, samt för lika många forskarstuderande och dessutom sjuksköterskor, biomedicinska analytiker och andra grupper.

INGELA BJÖRCK

NYA PROFESSORER

Främre raden:

Solveig Melin Petersson, hållfasthetslära
 Lydia Sorokin, vävnadsbiologi
 Karin Stjernqvist, tillämpad psykologi ssk
 klinisk psykologi
 Vineta Fellman, pediatrik ssk neonatologi
 Rektor Göran Bexell
 Anita Sjölander, cellpatologi
 Shirley Booth, högskolepedagogik
 Gun Malmgren, litteraturvetenskap med
 didaktisk inriktning

Andra raden:

Rupert Hallman, medicinsk
 inflammationsforskning
 Lars-Gunnar Lundh, klinisk psykologi
 Bertil Johansson, klinisk genetik
 Lars Hermerén, engelska med språkveten-
 skaplig inriktning
 Bo Baldetorp, experimentell onkologi
 Stefan Yard, företagsekonomi
 Ingvar Holmér, klimatfysiologi
 Mats Ohlin, immunteknologi

Tredje raden:

Fredrik Mertens, klinisk genetik
 Björn Karlsson, tillämpad solenergit teknik
 Dick Harrison, historia
 Björn Martinson, musikteori
 Fredrik Andersson, nationalekonomi
 Jan Eric Larsson, informationsteknologi
 Lars-Olof Nilsson, byggnadsmaterial

”Det krävs en nationell satsning på forskningen”

Den 10 oktober fick universitetet 23 nya professorer. Av dessa är åtta medicinare, tre humanister, fem samhällsvetare, sex teknologer och en professor i musikteori från det konstnärliga området.

Det handlade förstås mycket om forskning när rektor Göran Bexell välkomnade de 23 professorerna till deras nya ämbeten.

Han talade om behovet av en nationell samling kring ökade satsningar på forskningen. Han tog upp användningen av forskningsresultat till samhällets gagn som han menade är underutvecklad i vårt land.

– Men det ska bli bättring, lovade rektor, och berättade om LU Innovation som tillsammans med Vinnova ska generera 150 miljoner kronor på sex år. Hela innovationskedjan från idé till företag ska utvecklas.

– Det blir nya professurer, ny utbild-

ning och ökad information och service under hela processen från idé till företag.

Rektor glömde dock inte den akademiska integriteten.

– Allmänheten ska kunna lita på att en forskare eller lärare vid ett universitet inte är styrd av speciella intressen, av läkemedels- eller tobaksföretag, politiska eller religiösa rörelser.

– Om universiteten skyddar sin integritet får de också en vitaliserande samhällseffekt, betonade Göran Bexell.

Applåder

Jan Eric Larsson, ny professor i informationsteknologi fick applåder för sitt tacktal till studenter och lärare. Han filosoferade bland annat kring titeln professor:

– Den tillåter oss att uttala oss med yttersta kompetens om vad som helst. Är man professor så vet man, konstaterade han.

M L

Kvinnornas installation

Av de 23 nya professorerna är sju kvinnor. Det är nästan en tredjedel vilket är unikt i installationssammanhang.

– En slump, menade **Göran Bexell**, – men i alla fall, en lycklig sådan. Och universitetet arbetar medvetet för att få fler kvinnliga professorer.

Två av kvinnorna samarbetar över ämnesgränserna kring för tidigt födda barn. **Karin Stjernqvist**, ny professor i klinisk psykologi och **Vineta Fellman**, ny professor i pediatrik (se reportage sidan III).

Ytterligare två medicinare är **Anita Sjölander**, ny professor i cellpatologi och **Lydia Sorokin**, ny professor i vävnadsbiologi.

LTHs stora institution för maskinteknologi med sex avdelningar har fått sin första kvinnliga professor, **Solveig Melin Petersson** i hållfasthetslära.

Lunds första professor i högskolepedagogik blev **Shirley Booth**, verksam vid Pedagogiska institutionen och förestandare för nätverket Lärande Lund.

Nya professorn i litteraturvetenskap, **Gun Malmgren**, höll installationsföreläsningen (se separat intervju sidan XVI).

Yngsta damen på "kvinnoinstallationen" satt i pappas knä bland åhörare, nära och kära.

M L

En fika vid samlingen före klädombudet. **Vineta Fellman**, **Lydia Sorokin** och **Shirley Booth** passar på att titta på sina artiklar i installationsbroschüren.

Så ska den fotsida talaren krånglas på. Det är inga problem för nya professorn i högskolepedagogik, **Shirley Booth**.

Färdigklädda – i väntan på att bli professorer!

FOTO: KENNET RUONA

Per-Erik Ljung, **Eva Lindell-Frantz** och **Torgny Roxå**. FOTO: KENNET RUONA

Prisade pedagoger

LUs pedagogiska pris på 15.000 kronor delas varje termin ut till personer som utmärkt sig för sina pedagogiska insatser.

I höst går priserna till docent **Per-Erik Ljung** vid Litteraturvetenskapliga institutionen och till pedagogiska konsulten **Torgny Roxå** vid Utvecklingscentrum för lärande och undervisning (UCLU).

Per Erik Ljung har varit lärare i litteraturvetenskap sedan 1970-talet och uppmärksammas för den energi som han mobiliserar för att förnya utbildningen och det engagemang han lägger ner på att stödja studenternas lärande.

Modell för andra

Torgny Roxå har byggt upp LTH:s pedagogiska utbildning, som även tjänat som modell för andra utbildningar. Han har medverkat till att förändra många lärares förhållningssätt till pedagogik vilket satt igång en lång rad pedagogiska utvecklingsprojekt.

Studenternas pedagogiska pristagare är universitetslektor **Eva Lindell-Frantz** på Juridicum. Hon är kursansvarig för termin två på juris kandidatprogrammet och får priset för att hon leverandegör undervisningen på ett värdefullt sätt. Hon delar med sig, lika mycket av sina lyckade fall som av sina misslyckanden, en egenskap som tyvärr är alltför ovanlig hos föreläsare, motiverar studenterna.

Hur ska Medicinska fakulteten utvecklas i framtiden? Det diskuteras just nu livligt med utgångspunkt från den s k Bell-rapporten, skriven av Oxfordprofessorn John Bell. Rapporten har orsakat en flod av inlägg på en webbsida som satts upp enkom för detta.

Bell-rapporten orsakar floder av debattinlägg

Bell-rapporten (se LUM 5/03) utmynnar i flera delvis kontroversiella rekommendationer. Fakulteten är för stor och föråldrad, menar Bell-gruppen bland annat. Anställda över 55 år bör kunna ges förtida pension så att det blir pengar över för fler post doc-tjänster. Samtidigt borde antalet doktorander, nu ca 900, minskas.

De s k ALF-medlen, som anslås till klinisk forskning på universitetssjukhusen, borde enligt rapporten spridas mindre brett än idag. De borde också kunna sökas även av icke-kliniker som gör "translational research" (forskning som överbrygger gapet mellan vård och laboratorium).

Förslagen att minska i toppen och botten har berörts i en del av de över 40 inlägg som kommit in till diskussionsidan med adress www.medfak.lu.se/personal.php. Skulle det verkligen löna sig med förtida avgång, undrar t ex

några skribenter från Yrkesmedicinska kliniken – skulle det inte bara ge en mycket obehaglig situation och dålig stämning? Att minska antalet doktorander är däremot en tanke som får ett visst stöd.

Mest engagemang ägnar skribenterna åt Bell-rapportens möjliga följder för klinisk forskning. Kliniska forskare i både Lund och Malmö har upprörts av förslagen om ändrade regler för ALF-medlen. En sådan förändring skulle försvaga den redan hårt åtgångna kliniska forskningen och på sikt hota både sjukvårdens och undervisningens kvalitet, menar man. Det talas om "djup oro" och att resultaten "på lång sikt torde bli förödande".

Alltför vinklad

Flera inlägg påpekar också att Bell-gruppen inte är allsidigt sammansatt: gruppen kommer från samma lärosäte och hör åtminstone delvis hemma inom

området molekylär medicin. Därför är rapporten enligt kritikerna alltför vinklad mot den biomedicinska, pre-kliniska forskningen, och inser inte fakultetens plikter gentemot både den kliniska forskningen och läkarutbildningen (som behöver forskarutbildade läkare som lärare).

Även den pre-kliniska forskningen borde för övrigt ta avstamp i den kliniska verkligheten, påpekar sjukhusledningen vid Universitetssjukhuset i Lund. Man borde utgå från "frågeställningar om olösta kliniska problem, sjukdomars epidemiologi, diagnostik, behandling, uppföljning och omvårdnad. Styrkan i en medicinsk fakultet borde ligga i att de kliniska problemen kan bearbetas även med preklinisk metodologi", skriver ledningen, där bl a professorerna **Leif G Salford**, **Ingemar Ihse** och **Karin Prellner** ingår.

Omöjligt att förutsäga

Att satsa mer på färre forskargrupper oroar också. Om fakulteten går in för några få områden, så är risken stor att man missar oförutsägbara upptäckter från andra håll.

"Nu som alltid är det omöjligt att förutsäga framtidens medicinska genombrott och inom vilka forskningsområden de kommer att inträffa. Flera av Lunds kliniskt mest betydande innovationer, som ultraljud, dialys, modern

Unga forskare har fått en röst

– Vi vill föra fram de yngre experimentella forskarnas röst inom Medicinska fakulteten. Detta är viktigt inte minst nu, när fakulteten troligen står inför stora förändringar.

Det säger fysiologen **Maria Gomez**, en av initiativtagarna till NYES, Network of Young Experimental Scientists. NYES bildades i våras, då gruppen uppvaltade Vetenskapsrådet och Medicinska fakulteten med skrivelser om de yngre forskarnas situation i Lund (se LUM 6/03).

I skrivelserna påpekades bl a att ungefär hälften av de nära 800 forskarna vid Medicinska fakulteten saknar fast tjänst, något som särskilt drabbar de yngre forskarna. Det finns också inom överskådlig tid mycket få nya tjänster för dessa yngre forskare att söka. Den

åldersmässigt "övertunga" organisationen vid Medicinska fakulteten har även kritiserats i Oxfordrapporten.

Debatt om yngres karriär

Sedan sommaren har NYES haft ett möte där man valt en styrgrupp och startat en hemsida (www.medfak.lu.se/future_faculty/nyes). Man planerar också en paneldebatt den 6 november om yngre medicinska forskares karriärmöjligheter. Mötet ska ledas av professor **Patrik Brundin**, och dekanus och prodekanus för forskning är inbjudna.

Att tala för de yngre experimentella forskarnas sak, inte minst i samband med diskussionerna efter Oxfordrapporten, är en av de uppgifter NYES åtagit sig. En annan är att föra ut debatten om den medicinska forskningens fram-

Maria Gomez är med och för de unga forskarnas talan. FOTO: MARIA LINDH

tid till allmänheten, och en tredje uppgift är att hålla medlemmarna informerade om nya tjänster, stipendier etc.

NYES ingår i det större nätverk som kallas Future Faculty, ett nytt forum för yngre forskare vid Medicinska fakulteten. Förhoppningsvis kommer även unga kliniska forskare och vård-

respiratorvård och goda röntgenkontrastmedel är sprungna ur på sin tid ej prioriterad forskning”, skriver en rad professorer från KPRE-institutonen, bl a Bertil Olsson, Björn Jonson och Göran Hermerén.

Berömmar ledningen

Som en positiv notering kan nämnas att många inlägg berömmar Medicinska fakultetens ledning för att den velat ta upp en diskussion om fakultetens inriktning. Möjligen är också motsättningen mellan klinisk och pre-klinisk forskning, när turbulensen väl lagt sig, inte lika stark som den verkar just nu. Det tror i varje fall professorn i molekylär patogenes **Lars Björck**:

”Något som har förvånat mig i debatten är polariseringen mellan klinisk och experimentell forskning. Det finns i medicinsk forskning inget motsatsförhållande mellan grundforskningens krav på hög abstraktionsnivå och den patientnära forskningens mer konkreta resultatnriktning. Tvärtom visar all erfarenhet att det är i gränsytan mellan dessa arbetssätt som många av de stora kliniska genombrotten har kommit”, skriver han.

Debatten går nu vidare både på nätet och i form av två stora personalmöten på Scandic Hotell 23 oktober, dit hela fakulteten blivit inbjudna.

INGELA BJÖRCK

vetenskapsforskarna att bilda sammanslutningar liknande NYES inom denna ram. Future Faculty är tänkt att utgöra ett debattforum och en informationskanal samt ta del i mentorsutbildning och karriärrådgivning.

Future Faculty i sin tur är ett resultat av utvecklingsprogrammet LeKA, Ledarskap i en Kreativ Akademi (se LUM 2/02). Inom LeKA har äldre och yngre forskargrupsledare fått åta sig ett visst uppdrag (den tredje LeKA-omgången hade just skapandet av Future Faculty i uppdrag) samtidigt som man arbetat med frågor om konflikthantering, utveckling och samarbete.

LeKA-programmet har hittills drivits med en ny omgång per år, men intresset har varit så stort att det troligen kommer att dubblas.

INGELA BJÖRCK

Vad vet vi om diabetes?

Vad är det vi vet, och vad är det mer vi behöver veta inom diabetologins område? Och hur ska enskilda läkare kunna få fötfa i den strida strömmen av forskningsrapporter och avgöra vad som är vetenskapligt pålitligt att gå efter?

Om dessa frågor handlade en diabeteskonferens nyligen i Malmö, anordnad av Svensk Förening för Diabetologi. Temat var evidensbaserad diabetologi, dvs vård byggd på vetenskapligt beprövat erfarenhet. **Mats Eliasson** från Luleå redogjorde bl a för den evidensbaserade medicinens principer och gav tips på hur de kan tillämpas.

Men hur pålitlig är egentligen denna vetenskapligt beprövade erfarenhet? Det undrade mötets utländske gästtalare professor **Harold Lebovitz** från New York. Han hade åtagit sig rollen av ifrågasättare, och visade många exempel på brister även i till synes korrekt planerade och utförda undersökningar.

I kliniska studier kan forskarens subjektiva uppfattningar påverka urval och utgångspunkter, medvetet eller omedvetet. Stora epidemiologiska studier verkar säkra, men är det inte alltid. Östrogen t.ex tycktes enligt de första studierna hindra inte bara klimakteriebesvär utan också många andra problem, men visar sig nu tvärtom öka risken för bl a hjärt-kärlsjukdomar.

”The gold standard”, den säkraste typen av studier, är stora sk blindstudier där patienterna slumpats till antingen behandling eller placebo. Sådana studier har å andra sidan nackdelen att de tar tid att slutföra.

– Om vi skulle väntat på svaret från studier enligt ”the gold standard” innan vi började använda insulin, så hade mängder av patienter dött för oss! sa **Harold Lebovitz**.

Han är inte emot evidensbaserad medicin, utan ville bara framhålla vikten av att kritiskt granska även publicerade och till synes säkra forskningsresultat.

På diabetesområdet har forskningen kommit långt på senare år. Men vad är det vi inte vet och skulle behöva veta? frågade **Peter Nilsson**, universitetslektor i medicin och en av arrangörerna av

konferensen. Han gav själv några exempel på obesvarade frågor:

– Hur bra är på lång sikt de nya och dyra medicinerna glitazoner?

– Kan gruppvård i ”diabetesskolor”, som förekommer bl a i Malmö, ge lika goda resultat som individuella möten mellan patienter och läkare/sköterskor?

– Vilka bevis finns det för att medveten viktminskning hos feta diabetespatienter, som ju brukar uppmanas att gå ner i vikt, verkligen minskar risken för hjärt-kärlsjukdom och död?

Just hjärt-kärlsjukdomar har uppmärksammats allt mer i samband med diabetes. **Peter Nilsson** tror att den traditionella fokuseringen på socker – ett arv sedan 1600-talet, då läkarna smakade på de ”sockersjukas” urin och fann den onormalt söt! – kanske lett tankarna fel. Förändringar i blodfetter, blodtryck m m visar sig uppkomma långt innan en patient får de typiska diabetesymtomen, vilket tyder på att sjukdomen kanske skulle kunna motverkas på ett tidigare stadium.

På grundforskningsidan har man funnit vissa gener som ökar risken för diabetes, men det finns inga enkla samband.

– Diabetes är en sjukdom där många gener och många faktorer är inblandade, förklarade professorn i endokrinologi **Leif Groop**. Han är en av författarna till en studie som publicerades i Nature Genetics i somras, och som handlar om en av dessa gener.

– Men för att sjukdomen ska bryta ut krävs också rätt – dvs ”fel” – miljö och livsstil. Generna i sig räcker inte.

INGELA BJÖRCK

Professorn i endokrinologi **Leif Groop** menade att miljö och livsstil har stor betydelse för diabetes.

Fortbildningsdagar drar lärare till LU

Cirka 160 högstadie- och gymnasielärare inom naturvetenskap kommer till Lund den 27 till 29 oktober för att delta i årets Vetenskapsdagar inom naturvetenskap. Den 27 oktober är det två fortbildningsteman som tas upp, "Kost och hälsa – ny nutidsmat och gammal stenålderskost?" samt "Mobiltelefoni", det senare i samarbete med Resurscentrum för fysik och med tonvikten på radiofysiska frågor.

Den 28 oktober presenteras kemins idéhistoria med experiment samt "Marinbiologi i Öresund", något som också innefattar en exkursion med marinbiologernas forskningsfartyg Sabella.

Den 29 november är ämnet "Förutsättningar och möjligheter för liv i universum."

– Deltagarna kommer i huvudsak från södra Sverige men vi har också en del långväga gäster, t ex från Kungälv, Visby och Gävle. Intresset för de olika inslagen är rätt jämnt fördelat med ca 50–70 anmälningar per fortbildningskurs – detta med undantag för den marinbiologiska kursen där vi har begränsat deltagarantalet till ett mindre antal platser. Somliga deltar i mer än en kurs, berättar **Anna-Maj Balsberg-Påhlsson** på Naturvetenskapliga fakultetens kansli som håller i Vetenskapsdagarna.

GÖRAN FRANKEL

Om vårdforskning

"Morgondagens vårdforskning" är temat för en kongress i Lund den 4–5 november. För arrangemanget står Vårdalstiftelsen, KI, Nationella forskarskolan i vård och omsorg samt Vårdalinstitutet, som finansieras av Vårdalstiftelsen, Göteborgs och Lunds universitet, Västra Götalandsregionen och Region Skåne.

Kongressen riktar sig till doktorander, juniora forskare och alla som är intresserade av pågående vård- och omsorgsforskning i Sverige. Denna beskrivs i föredrag och posterpresentationer som handlar om bl a barn med kronisk artrit, äldre människors syn på världens prioriteringar, fall och benbrott bland "äldre-äldre" och problemlösningars inverkan på mödrarnas inställning till fler graviditeter.

Svåra men intressanta matteproblem vid LTH

Omkring 200 gymnasieelever från Ystad till Malmberget besökte Lund och LTH:s kärhus den 10 och 11 oktober. För andra året i rad stod Matematikcentrum värd för Sonja Kovalevskydagarna.

Eleverna var utvalda av sina skolor för sitt stora matematikintresse och i Lund blev det verkligen två heldagar kring matte.

Professor Peter Jones från Yale berättade på svenska (!) om hur matematiken kan lösa problem genom att "söndra och härska", d v s dela upp större problem i mindre.

– Rätt svårt men intressant, kommenterade **Markus Andersson** från Jönköping,

Förutom en rad föredrag ägnade sig ungdomarna åt att med faddrar från Matematikcentrum se film, demonstrationer, datorprogram, en matematikhistorisk bokutställning från Uppsala (historieprofessor **Staffan Rodhe** deltog) och inte minst att lösa problem.

Arrangör är Vetenskapsakademiens nationalkommitté för matematik samt Svenska matematikerförbundet. Spons-

När borden avsedda för problemlösning tog slut slog sig ungdomarna ner på golvet med sina block. Och lärarna med professor Gunnar Sparr i spetsen njöt.

rade gjorde bl a Ericsson och Ideon-företaget Decuma, landets största privata arbetsgivare för matematikdoktorander.

Ma-tema-tik

En cd-rom som försöker förklara det fascinerande och användbara i matematiken har fabricerats av Matematikcentrum. Den delades ut till gymnasisterna på Kovalevskydagarna.

Här har författarna **Claus Führer**, **Lena Zetterqvist**, **Klas Modin** och **Mario Natiello** valt att förklara hur populationsdynamik (t ex antalet fiskar i en sjö) kan studeras med hjälp av differentialekvationer och differensekvationer eller stokastiska (statistiska) metoder.

Den intresserade kan prova att själv lösa några ekvationer och fundera på hur man kan bedöma om det går att lita på resultatet.

Hur rör sig en orm? Den frågan kan man studera med modellering och en differentialekvation. CD:n är producerad av **Madeleine von Hausswolff** och **Maria Hedberg** vid UCLU.

TEXT & FOTO: MATS NYGREN

Peter Jones är en livlig och engagerad föreläsare.

Lund knyter avtal med kinesisk forskningsakademi

Lunds universitet har skrivit under ett utbytesavtal med Kinas Samhällsvetenskapliga Akademi, som besökte LU med en delegation i oktober. Avtalet handlar om utbyte på doktorand- och forskarnivå.

– Det är första gången som vi har ett utbyte med en kinesisk forskningsakademi, säger **Henrik Hofvendahl**, som är Asienhandläggare på Internationella sekretariatet.

I Kina skiljer man på universitet och akademier. Enligt de traditionella uppgifterna ska universiteten utbilda, medan akademierna står för forskningen.

– Nu för tiden forskas det även vid flera av Kinas över tusen universitet, men akademierna, som lyder direkt under regeringen, spelar en viktig roll som kommunistpartiets tankesmedja, säger **Henrik Hofvendahl**.

Ekonomi och demokrati

Vid Kinas Samhällsvetenskapliga Akademi tacklas bland annat frågor om hur Kina ska kombinera ekonomisk utveckling och demokrati med kommunism.

Finlandsdagar nästa år

Universitetets samarbete med Finland ska uppmärksammas och stärkas. Den 19–20 april 2004 arrangeras **Finlandsdagar i Lund med fokus på samverkan mellan Finland LU och regionen. Initiativet till detta togs när rektor Göran Bexell hade besök av Finlands ambassadör i Sverige Pertti Torstila.**

– Vi vill öka kunskapen om Finland här och om Sverige och Lund i Finland. Tanken är också att uppmärksamma det samarbete som forskargrupper vid LU har med finska kollegor. Både på Ekonomihögskolan, inom Medicinska fakulteten och andra områden har man samarbete och utbyte av olika slag. Språkämnet kommer naturligtvis att uppmärksammas speciellt, säger **Göran Bexell**.

Det är forskning som framför allt statsvetare, ekonomer och sociologer kan vara intresserade av, tror **Henrik Hofvendahl**.

EU-program

Det nya avtalet med Kinas Samhällsvetenskapliga Akademi blir särskilt intressant i belysningen av att Lunds universitet nu har ansökt om att få ansvara för uppföljaren till det EU-Kina-program som var förlagt till LU under åren 1997 och 2001. I programmets första omgång stod det kinesiska utbildningsdepartementet som motpart, men i uppföljare ska Kinas Samhällsvetenskapliga Akademi ta över den rollen.

Fler avtal

Även på andra områden bygger Lunds universitet ut sitt samarbete med Kina.

Under oktober månad slöts ett avtal med universitetet i Nanjing.

– Det innebär att vi nu har avtal med fyra av Kinas bästa universitet, säger **Henrik Hofvendahl**. De övriga tre är Peking-universitetet, Tsinghua-universitetet och Fudan-universitetet.

ULRIKA OREDSSON

Ett önskemål från Finland är att öka utbytet både med LU och regionen. Näringslivskontakter blir därför ett givet inslag i programmet för tvådagarskonferensen.

– Universitetets kontakter med Finland har historiska rötter. Många kända LU-forskare kommer från Finland. Helsingfors universitet är ett framstående universitet som vi gärna samarbetar med. Det gäller också andra lärosäten somt ex Åbo akademi, säger **Göran Bexell** som tillsammans med Finlands ambassad i Sverige ska lägga upp programmet för de första Finlandsdagarna i Lund. **Tarmo Haavisto**, kanslichef på Samhällsvetenskapliga fakulteten, är också engagerad i arbetet och tar gärna emot förslag.

S. S.

Nya alternativ för naturvetare

Höstterminen 2004 utökas naturvetarprogrammet vid Lunds universitet med två nya ingångar eller utbildningsvägar. Den ena är meteorologi och biogeofysik, den andra en utbildning i miljö- och hälsoskydd.

Meteorologi och biogeofysik är närbesläktade ämnen eftersom även biogeofysiken handlar om förståelsen av klimatet och båda ligger i ett tvärvetenskapligt gränsområde mellan fysik och naturgeografi. Biogeofysik handlar också om hur värme samt kol, vatten och andra ämnen omsätts i hela det system som består av mark, växter och atmosfär. Det är en ung vetenskap som tillkommit för att ge ett helhetsperspektiv på de komplexa samband som styr förhållandena i naturen.

Köpenhamn

Ingången inleds med ett tvåårigt basblock i Lund. Den som väljer inriktningen mot meteorologi läser sedan i två eller tre terminer vid Köpenhamns universitet medan den blivande biogeofysikern kan genomgå hela sin utbildning i Lund.

Arbetsmarknaden för meteorologer ser ljus ut då stora pensionsavgångar är förestående. Arbetsgivare är de nationella biologiska institutionerna i Norden men också en växande marknad för privata företag med behov av meteorologisk expertis, exempelvis inom jordbruks- och transportsektorn. Biogeofysiker kan arbeta på statliga verk som SMHI och Naturvårdsverket, inom industri, inom klimat- och energisektorn samt inom skogs- och jordbruksnäringen.

Utbildningen i miljö- och hälsoskydd riktar sig till den som vill arbeta med sådana frågor inom företag och myndigheter, exempelvis som miljö- eller hälsoskyddsinspektör. I utbildningen ingår förutom miljövetenskap bl a kurser i samhällsplanering och förvaltning, djurskydd, miljö kemi, toxikologi, livsmedelshygien, miljömedicin och hälsoskydd. Utbildningen omfattar 180 poäng, dvs 60 poäng mer än en naturvetenskaplig kandidatexamen.

GÖRAN FRANKEL

● Meddelanden

Svenska Läkaresällskapet delar ut stipendier.

Svenska Läkaresällskapet delar årligen ut stipendier till medicine studerande vid Karolinska institutet samt Lunds och Uppsalas universitet som "visat särskild flit och gott resultat och har ekonomiska svårigheter". Ansökan skall vara Svenska Läkaresällskapet, Box 738, 101 35 Stockholm, tillhanda senast den 15 januari 2004 och innehålla: forskningsuppgifter, om studieavbrott skett eller forskningen hindrat förvärsarbete under ferier eller liknande, ekonomisk deklARATION samt studieresultat. För mer information, 08-4408887, eva.kenne@svls.se. Se även: www.svls.se

Forskarutbildning i socialt arbete vid Lunds universitet.

Doktorander kommer att antagas till forskarutbildningen i socialt arbete. Utbildningen omfattar 160 poäng och leder fram till filosofie doktorsexamen. Ansökan på särskild blankett skall vara Socialhögskolan tillhanda senast 15 nov. Info 046-2229389 el

birgitta.borafia@soch.lu.se. Se även: www.soch.lu.se

Socialhögskolan i Lund ger kursen SOA 203 Magisterkurs i socialt arbete, 20 poäng, med start 1 januari 2004. Info 046-2229415 el Hans.Sward@soch.lu.se. Se även www.soch.lu.se

● Konferenser

19 nov: Konferens "Av liv och av dans och om mat för gamla". Om forskningsprogrammet Kultur i vården och vården som kultur. Plats: Medicin-historiska museet, hörsalen, Karolinska sjukhusets område, Stockholm. Info 08-6906930.

● Stipendier & anslag

Av utrymmesbrist har LUM inte någon information om stipendier & forskningsanslag. Aktuella listor hittas däremot på www.eken.lu.se/stipendier och www.lu.se/intsek/EU:eu.html

● Tjänster

Utbildningsbidrag i biologi, inriktning mot genetik. Ref nr 571, ans 3 nov. Info 046-2227857.

Utbildningsbidrag för nyantagning av en doktorand i litteraturvetenskap (film och medier) / medie- och kommunikationsvetenskap. Ref nr 4373, ans 3 nov. Info 046-2228487.

Universitetslektor i svenska språket. Ref nr 4927, ans 7 nov. Info 046-2229606.

Universitetslektor i nordiska språk alternativt svenska språket. Ref nr 4926, ans 7 nov. Info 046-2229606.

Universitetsadjunkt i svenska språket. Ref nr 4925, ans 7 nov. Info 046-2229606.

Universitetsadjunkt i svenska språket, 50%. Ref nr 4924, ans 7 nov. Info 046-2229606.

Forskarassistent i historia. Ref nr 4923, ans 7 nov. Info 046-2227955.

● Disputationer

24 okt:

Mikael Gyllström i limnologi: "Ecology of zooplankton communities: climate, dormancy and benthic-pelagic coupling". Kl 10.00 i Blå hallen, Ekologihuset, Lund. **Anna Stenstam i fysikalisk kemi:** "Association and interactions in proteinsurfactant systems". Kl 10.15 i hörsal B, KC, Lund. **Madis Kiisk i kärnfysik:** "Improvement of the ams-technique and applications to ³ hand ⁵⁹ ni measurements". Kl 10.15 i föreläsningssal B på Fysiska institutionen, Lund. **Liv Nilsson Stutz i arkeologi:** "Embodied rituals & ritualized bodies. Ritual practices in late mesolithic burials". Kl 10.15 i Carolinasalen, Kungshuset, Lund. **Annika Nilsson i trafikteknik:** "Utvärdering av cykelfälts effekter på cyklisters säkerhet och cykelns konkurrenskraft mot bil". Kl 10.15 i hörsal V:A, John Ericssons väg 1, Lund. **Per Gustafson i infektionssjukdomar:** "Epidemiological aspects of tuberculosis in Guinea-Bissau, West Africa". Kl 09.00 Patologiska institutionens föreläsningssal, UMAS, Malmö.

Annons

25 okt:

Erik Nordenström i kirurgi: "Primary Hyperparathyroidism aspects on skeletal involvement and PTH levels after surgery". Kl 09.00 Carolinasalen, Kungshuset, Lund. **Eva Westin i franska:** "Le récit conversationnel en situation exolingue de français – Formes, types et fonctions". Kl 10.15 i sal 201, Institutionen för kulturvetenskaper, Lund. **Monica Dofs Sundin i litteraturvetenskap (film och medier):** "Rödluvan i filmens tidsålder – sagospår och filmversioner 1901–2001". Kl 10.15 i Edens hörsal, Lund.

29 okt:

Nadia Ljungberg i kemisk teknologi med inriktning mot poly-mer-teknologi: "Plasticized Poly (lactic acid) Films". Kl 10.15 i sal B, KC, Lund.

30 okt:

Helene Jönsson i radiofysik: "Radioiodine therapy of hyperthyroidism". Kl 10.15 i Wallenberg-laboratoirets föreläsningssal Medelhavet, ing 46, MAS, Malmö.

31 okt:

Rebecka Johansson i experimentell klinisk farmakologi: "Regulation of inducible nitric oxide synthase consequences in experimental models of bladder disease". Kl 09.00 i fö-

reläsningssal 3, Centralblocket, Lund. **Urban Rydin i finansrätt:** "Inkomst av näringsfastighet i enskild näringsverksamhet – arbetsinkomst eller kapitalinkomst?". Kl 10.15 i Carolinasalen, Kungshuset, Lund. **Arieh Cohen i analytisk kemi:** "Investigation of modified cellulose and starch via hydrolysis and mass spectrometry". Kl 13.15 i hörsal B, KC, Lund. **Björn Nilsson i arkeologi:** "Tingens och tankarnas landskap. Försök i naturrumgängets arkeologi med exempel ur Blekinges och Smålands förflutna". Kl 10.15 i Kulturens hörsal, Lund..

7 nov:

Claes Thelander i fasta tillståndets fysik: "Quantum devices from the assembly of Zero- and one-dimensional building blocks". Kl 10.15 i hörsal B, Fysiska institutionen, Lund.

11 nov:

Eva-Lotta Grantén i etik: "Patterns of Care: Relating altruism in sociobiology and the Christian tradition of agape". Kl 10.15 i Samarkand hörsal, AF, Lund.

15 nov:

Stig Fred i gamla testamentets exegetik: "Varför säger Herren så? Profeterna, kontexterna, retoriken. En jämförelse mellan Amos och Malaki". Kl 10.15 i Palaestra hörsal,

universitetsplatsen.

Följande disputationer har ägt rum:
Ylva Hellström i vårdvetenskap med inriktning omvårdnad: "Quality of life in older people receiving adl help. Help, help providers, and complaints". **Anna Bjurman i teoretisk filosofi:** "Empty names and reference". **Micael Runnström i naturgeografi:** "Land degradation and mitigation in northern China. Evaluated from the biological production". **Helena Westerdahl i zoekologi:** "Avian mhc: variation and selection in the wild". **Peter Björk i radiofysik:** "Absorbed dose determination and characteristics of degraded electron beams". **David de Léon i kognitionsforskning:** "Artefactual intelligence: The development and use of cognitively congenial artefacts". **Miloslava Slavíková i slaviska språk:** "Bohumil Hrabals litterära collage". **Terrence François Heathfield i experimentell ortopedi:** "The

collagen fibrillar network: Sequential Degradation of its constituents by tissue metalloproteinases". **Elisabet Lindqvist i reumatologi:** "Rheumatoid arthritis in a 10-year perspective. Outcome for patients followed from early disease". **Reidar Winter i kardiologi:** "Echocardiography/doppler for the evaluation of coronary artery function, left ventricular diastolic function and the relationship between early diastolic and systolic function". **Nora Fascetti i cell- och molekyllärbioologi, ssk utvecklingsbiologi:** "The role of Ten-a and Ten-m in drosophila development". **Gerardo González-Martínez i livsmedelsteknik:** "Heat-Induced cell membrane injury of vegetable tissues".

● Det händer vid Lunds universitet
se vidare www.kalendariet.lu.se

24-26/10 Konferens. The Second SSAAPS Annual Conference: Inequality in East and South-Esot Asia. Arr SSAAPS och Centrum för Öst- och sydöstasienstudier vid Lunds universitet. Info www.ace.lu.se/

28/10 Öppen föreläsning vid Centrum för Öst- och Sydostasien studier. Der Janet Sturgeon, The Watson Institute for International Studies, Brown University, "Methods and Results: Discovering Quality Control in Mingsong China". Kl 15.15-17.00 Java Hall, Scheelevägen 15, Alfa 1, Lund.

28/10 Filosoficirkeln. "Är du fri, lilla vän? – Om kön och sexualitet i samtida genus- och queerteori", Tiina Rosenberg. Kl 19.30 i universitetets aula. Info 046-197700.

29/10 Medicintekniskt ultraljudsmöte i Lund. Den 29 oktober är det på dagen 50 år sedan den första ekokardiografiska undersökningen genomfördes i samarbete mellan I Edler och H Hertz. På jubileumsdagen arrangeras ett internationellt symposium med bl a föreläsningar. Plats: Star Hotel i Lund. Info: www.edlerhertz.lu.se

29-31/10 Conference. The 2003 annual meeting of the Europé Chapter of the HFES "Human Factors in Design". Info: <http://utopia.ision.nl/users/hfesc/conf.htm>

29/10 Philip Sandblom 100 år. Med anledning av att Philip Sandblom skulle ha blivit 100 år okt 2003 så anordnar Medicinska fakulteten och Grace S Sandbloms fond en sammankomst. Detta är den första i en serie årliga Sandblomföreläsningar inom "medicin-humaniora-programmet". Kl 14.00-17.00 aulan i Universitetssjukhuset, Lund.

29/10 Seminarium. "Oroväckande begär – kvinnor och suvar i den heterosexuella matrisen", Catharina Landström, vetenskapsteoretiker, Göteborgs universitet. Kl 14.15-16.00 Centrum för genusvetenskap, Magle Stora kyrkogata 12 B, Lund. Se även: www.genus.lu.se

29/10 Semiotikseminariet: Kritik av Groupe µ:s retorikmodell. Kl 16.15-19.00 på Avdelningen för semiotik, Wrangelhuset, sal 117, Lund.

30/10 SGB-seminariet. "Apors och barns bildförståelse". Kl 16.15-18.00 på Avdelningen för kognitionsforskning i Lund. För mer information: www.arthist.lu.se/kultsem/pro/sgb.html

30/10 Tvärvetenskaplig föreläsning. Tema: Miljö, Kultur och Utveckling. "Klimatförändringar och människors sårbarhet i ett Nord- Syd-perspektiv", Lennart Olsson, docent och föreståndare för MICLU. Kl 18.00-19.00 Samarkand, AF, Lund. Se även: www.humecol.lu.se/

Annonc

3/11 Forskningens Dag i Lund. Temat är "Barn och handikapp". Kl 14.00-18.00, aulan, universitetssjukhuset i Lund. För fullständigt program: www.medfak.lu.se/forskningens_dag/

4/11 Forskningens Dag i Malmö. Temat är "Barn och handikapp". Kl 14.00-18.00 i Jubileumsaulan, Universitetssjukhuset MAS. För fullständigt program: www.medfak.lu.se/forskningens_dag/

4/11 Seminarium. "Hur säker är livsmedelssäkerheten?". Arr Livsmedelskollegiet. Program finns på www.livsmedelskollegiet.org.

4/11 Filosoficirkeln. "Biologism eller kulturrelativism?", Birgitta Tullberg. Kl 19.30 i universitetets aula, Lund. Info 046-197700.

5-6/11 Konferens. "The Swedish Neutron Scattering Society Meeting". Info <http://fy.chalmers.se/~code/snss/>

5/11 Fakultetsklubben. Bim Riddersporre, utbildningsledare Malmö högskola: "Att möta det oväntade – tidigt föräldraskap till barn med Downs syndrom". Kl 12.00-13.00, AF, Nya fest, Lund. Info 046-2223965, 070-6769323.

5/11 Lunchseminarium. Antoon Geels, professor, Centrum för teologi och religionsvetenskap, "Undervisning som ett möte – funderingar kring examination och en pedagogisk profil". Kl 12.15-13.00 UCLU:s seminarierum, Tornav. 9b, Lund.

6-7/11 Konferens. "International Symposium on Surface and Colloid Chemistry for the Life Sciences". Info www.ykoll.fkem1.lu.se

6/11 Medicinskt månadsmöte. Kl 16.30-17.30 i aulan, Blocket, Lund.

11/11 Filosoficirkeln. "Kan man fatta odemokratiska beslut i demokratisk ordning?", Lennart Lundquist. Kl 19.30 i universitetets aula, Lund. Info 046-197700.

12/11 Fakultetsklubben. Martin Carnerup, doktorand i yrkes- och miljömedicin: Yrkesmedicin och lösningsmedel. Kl 12.00-13.00 AF, Nya fest, Lund. Info 046-222395 el 070-6769323.

12/11 Seminarium. "Att integrera svenskarna", Susanne Johansson, kulturgeograf, Kalmar högskola. Kl 14.15-16.00 på Centrum för genusvetenskap, Magle stora kyrkog, 12 B, Lund. Info: www.genus.lu.se

12/11 Semiotikseminariet: Kulturmötenas retorik, Anna RedeiCabak. Kl 16.15-19.00 Avdelningen för semiotik, Wrangelhuset, Lund. Se även: www.arthist.lu.se/kultsem/semiotics/semsem_ht03.html

Att leda Akademiska kapellet är ett attraktivt arbete. FOTO: BJÖRN NILSSON

Många vill bli Director Musices

Många vill bli chef för Lunds universitets officiella orkester, dvs Akademiska Kapellet.

– Vi har ett starkt startfält, berättar utbildningschef **Johannes Johansson** som leder rekryteringsgruppen. Det finns 27 seriösa sökande!

Under två dagar i mitten av oktober har kandidaterna fått diri-

gera och instruera på prov och även intervjuats. Av de 27 sökande är endast två kvinnor. Men de två externa ledamöterna bland de sakkunniga är kvinnor: dirigenten **Cecilia Rydinger-Alin** och kammarmusikern **Marianne Jacobs**. Målsättningen är att den nye director musices ska vara på plats i början av våren.

12/11 Studentafton. Gäst är advokaten och författaren Leif Silbersky. Kl 19.00 AF, Lund. Info 0709-317990.

13-14/11 SGB-seminariet: Minisymposium om empati, intersubjektivitet och språk. Kl 16.15-18.00, Institutionen för lingvistik, Absalon, sal 121. Info: www.arthist.lu.se/kultsem/pro/sgb.html

13/11 Tvärvetenskaplig föreläsning. Tema: Miljö, kultur och utveckling. "Stenåldersmat, hälsa och humanekologi: en evolutionsmedicinsk betraktelse", Staffan Lindeberg, med dr. Kl 18.00-19.00 Samarkand, AF, Lund. Se även: www.humecol.lu.se/

14/11 Sveriges Neuropsykologers förenings riksstämma. "Hjärnstimulans på gott och ont". Vad är god och vad är ond stimulans för hjärnan? Hur hjärnan reagerar på olika typer av stimulans är viktig kunskap inte bara för rehabiliteringen av hjärnskadade utan också för hur vi lever och hur vi mår. Slagthuset, Malmö. Info 046-177900, 040-337697 el www.neuropsykologi.org

18/11 Föreläsning. Eva Österberg: "Vänskap som hot och skydd i medeltidens Europa. En existentiell historia". Arr: Historiska Föreningen. Kl 18.15 Historiska institutionen, sal 3, Lund.

18/11 Filosoficirkeln. "Att kommunicera med datorer", Lars Philipson. Kl 19.30 i universitetets aula, Lund. Info 046-197700.

19/11 Lunchseminarium. Bertil Holmberg, prodekan, Naturvetenskap-

liga fakulteten, "Hur kommer användningen av ECTS-betygen att påverka den pedagogiska praktiken?". Kl 12.15-13.00 UCLU:s seminarierum, Tornav. 9b, Lund. Se även: www.uclu.lu.se

19/11 Semiotikseminariet: Ikonicitet och kulturell identitet, Gunnar Sandin. Kl 16.15-19.00 Avdelning för semiotik, Wrangelhuset, sal 117, Lund. Info: www.arthist.lu.se/kultsem/semiotics/semsem_ht03.html

19/11 Festsammankomst Fakultetsklubben firar 25 år. AF, Lilla salen, Lund. Kl 19.00-21.00. Info 046-2223965 el 070-6769323.

21/11 Öppet hus – Inspirationsdag. Biblioteksdirektionen, Lärande Lund, UCLU. Tornavägen 9 B, Lund, kl 10.00-16.00.

21/11 Seminarium. "Medicinhistoriska aspekter på lungsjukdom och tuberkulos", doc Peter Nilsson. Arr Enheten för medicinens historia. Kl 13.00-16.00 F1, Blocket, Universitetssjukhuset i Lund. Info 046-173301.

25/11 Musikhögskolan Öppet Hus 2003. Öppet hus vänder sig såväl till studenter och lärare vid kommunala musikskolor, folkhögskolor, studieförbund och gymnasieskolor som till den musikintresserade allmänheten. Se även: www.mhm.lu.se

25/11 Filosoficirkeln. "Scientism och biologism – reella hot eller niddbilder?", Dan Larhammar. Kl 19.30 i universitetets aula, Lund. Info 046-197700.

Historiska Museet har fått ny styrelse

Lundaprofilen och läkaren **Stig Persson** har utsetts till ny ordförande i Historiska Museets styrelse. Han har tidigare under flera år varit ordförande i Akademiska Föreningens styrelse. Övriga ledamöter i museets styrelse är **Lars Larsson** arkeologi, **Lena Larsén** Kulturen, **Hanne Sanders** historia och **Carl Johan Wassholm** som Region Skåne utsett. En plats i styrelsen är ännu vakant.

Under hösten ska även tjänsten som föreståndare för Historiska museet annonseras ut, en tjänst som för närvarande upprätthålls av akademisekreterare **Hans Modig**.

Miljöinstitutet har fått ny styrelse

Industrimannen **Sören Gyll**, ordförande för Föreningen Svenskt Näringsliv, och förra talmannen **Birgitta Dahl** blir nya ledamöter i styrelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet. Ny ordförande blir Lunds universitets prorektor **Ann Numhauser Henning**.

Nomineringar till Vetenskapsrådet...

Till Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté har Lunds universitet nominerat professorerna **Gun Malmgren**, litteraturvetenskap, och **Shirley Booth** högskolepedagogik.

...och för elektorsval till FAS

Elektorsförsamlingen för FAS (Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap) utser sju forskarledamöter i FAS styrelse och deras ersättare. Ordföranden och övriga ledamöter utses av regeringen. Elektorsförsamlingen har nyligen utsett en valberedning som ska arbeta med att utse forskarsamhällets representanter i FAS styrelse. LU:s representant i valberedningen är professor **Olof Rydén**.

Gästprofessor i kommunikation

Gästprofessorer i journalistisk verksamhet har funnits några år men inom kommunikation är det en ny företeelse i Sverige. Campus Helsingborg blev först med en sådan och det är **Nils-Ingvar Lundin** som under hösten kommer att fungera som gästprofessor vid Institutet of Communication.

Nils-Ingvar Lundin har ett förflutet som nyhetsjournalist inom Sveriges Television i Malmö. Han har en jur.kandexamen från Lunds universitet och har under senare år varit informationsdirektör för Investor AB och för Ericssonkoncernen.

Om fysik utan matematik

Världens främste läromedelsförfattare inom fysik, **Paul Hewitt** från Florida, besöker Lund i november. Han är inbjuden av Fysiska institutionen och håller ett föredrag öppet för alla om "fysik utan matematik". Det är den 17 november mellan 16 och 17 i LTHs kärhus aula.

Ny utbildning för socionomer?

Högskoleverket föreslår i samarbete med Socialstyrelsen att dagens två yrkesexamen social omsorg och socionom i framtiden blir en ny examen. Även om den nya examen får beteckningen socionom hämtas innehållet från båda utbildningarna.

Humanistdagarna igen

Humanistdagarna äger rum nästa gång 23-25 april 2004 i Köpenhamn, Lund, Malmö och Roskilde.

RÄTTELSE

I artikeln om Socialhögskolans öppna hus i förra numret av LUM förekom ett omnämnande av en mansjour i Malmö. Denna mansjour heter Kriscentrum för män och inget annat.

NY CHEF för Internationella sekretariatet är **Caroline Runéus**. Hon kommer närmast från Alfa Laval där hon bland annat ansvarat för den interna informationen. Under 90-talet arbetade hon med att bygga upp internationaliseringsarbetet vid högskolan i Örebro. Caroline Runéus tillträder sitt nya arbete den 1 januari 2004.

NY CHEF för Studerandeenheten blir **Tarmo Haavisto**, nuvarande chef för samhällsvetarnas kansli och tidigare studierektor i nationalekonomi.

HEDERSDOKTOR. Eva Falk Nilsson, nu pensionerad pedagogisk konsult vid LU, har blivit hedersdoktor vid Malmö högskola.

Motiveringen är att hon i 30 år arbetat med all personal vid Odontologiska fakulteten och haft ett avgörande inflytande på fakultetens verksamhet och utveckling.

NY REKTOR vid Södertörns högskola blir **Ingela Josefsson** som sedan årsskiftet är tillfälligt rektor vid samma högskola.

NY REKTOR för Linköpings universitet är **Mille Millnert**, professor i reglerteknik vid samma universitet.

EVA ÖSTERBERG, professor i historia vid LU, har fått det s.k. Getingepiset på 100.000 kronor av Hallands Akademi.

TRYGGVE METTINGER, bibelforskare och professor i Gamla Testamentets exegetik vid Centrum för teologi och religionsvetenskap har valts till hedersledamot av The British Society for Old Testament Studies.

ORDFÖRANDE.

Per Gunnar Edebalk professor em vid Socialhögskolan har utsetts till ordförande i styrelsen för den nybildade Arbetsmiljöhögskolan med **Per Wickenberg** som föreståndare.

JONAS TALLBERG, fil.dr., har tilldelats Forskarstiftelsens Thedor Adelswärds minnespris på 50.000 kronor. Han får priset för sin avhandling som bl.a. handlar om icke-efterlevnad av internationella beslut och överenskommelser. Han disputerade vid LU i statsvetenskap 1999 och är verksam här samt vid Utrikespolitiska institutet i Stockholm.

LUNDS UNIVERSITETS HISTORISKA SÄLLSKAP har firat 10-årsjubileum Sällskapet grundades den 4 oktober 1993 vid universitetets 325-årsjubileum och har bortåt 1.000 medlemmar. Ordförande är sedan starten förre Lunds universitets rektor professor **Håkan Westling**.

NY FÖRESTÅN-DARE för Centrum för öst- och sydostasienstudier har professor **Roger Greatrex** blivit.

LEGATET på 100.000 kronor ur Einar Hansens forskningsfond går i år till språkforskaren **Cecilia Falk**, docent och lektor vid Institutionen för nordiska språk. I prismotiveringen lovordas hennes forskning om svensk språkhistoria och grammatik men också hennes undervisning. Cecilia Falk har förutom ett par år vid högskolan i Kristianstad arbetat vid Lunds universitet sedan 1993. Legatet är avsett för en framtida yngre humanistisk forskare och går vartannat år till Danmark och vartannat till Sverige.

HELGE ALBIN, framgångsrik jazzmusiker i Malmö, ledaren för välkända Tolvan Big Band, har utsetts till professor i jazzimprovisation vid Musikhögskolan i Malmö.

Ny kurs i etik startar till våren

En ny introduktionskurs i etik inrättas nu vid Centrum för teologi och religionsvetenskap vid Lunds universitet.

Kursen omfattar 1-20 poäng och startar våren 2004. Den ska ge grundläggande kompetens i normativa etiska teorier och argumentationsanalys och studenterna ska också få träna förmågan till ett väl-

grundat etiskt ställningstagande inom olika aktuella områden. Kursen ska vara grund för vidare studier och uppsatser i etik och utgöra basen i en examen, t.ex. en fil.kand. teol.kand. eller ekonomie magisterexamen.

– Etik har blivit ett modeord. I dag ska alla företag ha en etisk policy, sjukvården ha etiska riktlin-

jer och politiker ska fatta etiska beslut. Trots att etik, eller moralfilosofi, är ett av de äldsta ämnen som studerats vid lärosäten världen över vet vi inte vad som är rätt och fel i alla lägen, säger **Helena Röcklinsberg** som är ansvarig lärare för den nya kursen.

Introduktionskursen vänder sig till dem som är intresserade av att analysera etiska frågor, vill lära sig olika etiska teorier och sätt att förhålla sig till etiska dilemman.

Forskar på sitt eget skapande

Han gör saker lite bakvänt, tonsättaren *Hans Gefors*.

Efter tretton år som professor har han gått och blivit doktorand.

Och efter fem operor för stiliga teatersalonger skriver han nu på ett nytt musikdramatiskt verk – för bilradion.

Bakom det hela döljer sig en önskan om att ta reda på hur musikdramaturgi egentligen fungerar, och att dela med sig av kunskapen till andra.

Klockan är ett när LUM stiger in hemma hos Hans Gefors i norra Lund. Foxterriern Tintin sprätter runt bland barnskorna i hallen alltmedan husse ursäktar och visar in i köket där han bjuder på kaffe och blåbärsmuffins.

Det är fortfarande tidigt på dagen för Hans Gefors. När han komponerar brukar han hålla på från nio på kvällen till tre–halv fyra på natten. Då är han för det mesta i en lägenhet på stan där han kan jobba ifred med synth och hörlurar – ett måste för nattliga kompositörer som vill hålla sig väl med sina grannar. Sover gör han om morgonen och förmiddagen. Hustrun får ta morgonrulljansen med barnet.

Just nu delar Hans Gefors sin arbetstid mellan att skriva ett stycke för Malmö symfoniorkester och att vara doktorand vid Musikhögskolan i Malmö, där han hade en tidsbegränsad professur i komposition fram till 2001.

– En del professorer har höjt på ögonbrynen när de hört att jag har blivit doktorand. Men inom det konstnärliga området blir man ju professor på helt andra meriter än inom de akademiska ämnena, påpekar Hans Gefors.

Det var först för ett år sedan som det startades konstnärlig forskarutbildning vid Lunds universitet. Till skillnad från den traditionella akademiska forskarutbildningen där resultatet blir en bok, handlar det här om konstnärligt gestaltande verksamhet som kan redovisas på olika sätt. Samtidigt ►

”För mig som forskare gör det inget om det inte blir något speciellt, processen är ju intressant ändå, men som konstnär vore det trist om det inte blev bra.”

Efter att ha skrivit fem operor vill Hans Gefors ta reda på hur musikdramaturgi egentligen fungerar.

KONSTNÄRLIG FORSKARUTBILDNING

- 2002 antogs de första doktoranderna vid det konstnärliga området vid LU (Musikhögskolan, Teaterhögskolan och Konsthögskolan i Malmö).
- Idag finns det tre doktorander i musik, två i teater och fyra i bildkonst.
- För att antas till forskarutbildningen krävs genomgången konstnärlig högskoleutbildning (eller motsvarande kompetens), yrkeserfarenhet som konstnär, samt en projektplan för doktorsstudierna, vars kvalitet och genomförbarhet bedöms av en antagningsnämnd.
- De individuella projekt- och studieplanerna är centrala i utbildningen. Balansen mellan konstnärlig och skriftlig/verbal slutdokumentation kan bli väldigt skiftande, beroende på de enskilda projekten.
- Det finns ännu varken fakultetsorganisation eller fakultetsanslag vid konstnärliga utbildningar, något som de konstnärliga högskolorna vill ändra på.

”Målet är göra
mitt bästa verk
nånsin!”

► måste man redogöra för metoder och resultat, men omfattningen av den skriftliga dokumentationen kan variera. Målet är fördjupad konstnärlig mognad och medvetenhet hos doktoranden, och en bättre förmåga att dela med sig av kunskaperna.

Som framgångsrik operakompositör har Hans Gefors valt att studera musikdramaturgi, som han tycker är ett försummat ämne. Arbetsnamnet på projektet är ”Opera är inte musik – det är drama”.

– I tonsättar- och musikerkreter ser man på opera som något musikaliskt med en visuell sida. Men av egen erfarenhet vet jag att det är dramat som är det centrala med opera. Musik är förvisso en oundgänglig del, men det är lätt att missbedöma operor om man inte också ser till dramaturgin. Min önskan är att bättre förstå vilken betydelse dramaturgin har för musikdramatiken. Idag finns det knappt en enda bok om detta.

Komponerar ett hörspel

Hans Gefors doktorandprojekt kommer att bestå av tre delar: ett musikdramatiskt verk, en dagbok över processen och en teoretisk del. Han tycker dock inte att det är någon poäng med att ge sig på något som han redan kan, som att skriva en opera för teaterscenen. Därför har han givit sig själv en klurig uppgift: att komponera ett icke-sceniskt musikdramatiskt verk. Det ska bli ett hörspel för radio, med allt vad det innebär av att gestalta förlopp, scenografi och annat utan hjälp av att handlingen visualiseras.

Han skriver dessutom librettot själv för första gången, något som visat sig vara ganska svårt. Det tar lång tid innan han kommer på hur saker och ting ska vara.

– I librettot finns alla de dramaturgiska problemen: vad ska vara med, på vilket ställe ska vad in och ur vilken synvinkel etc. Vad som sedan återstår är bara ett musikaliskt problem, hur man *gestaltar* librettot, säger Hans Gefors, och får den musikaliska biten att låta som en bagatell i sammanhanget.

– Med librettot måste man ha en övergripande idé och den tror jag med jämna mellanrum att

jag har. Men sedan visar det sig att det var mer en lokal idé, vilket kräver en ny övergripande idé...

En av Hans Gefors övergripande idéer hittills är att han vill göra sitt verk för bilförare. Istället för att skriva för en salong fylld med uppmärksamma lyssnare vill han göra musikdramatik för många ensamma lyssnare som delvis har sin uppmärksamhet någon annanstans.

– Det är en väldigt nutida form för erfarenhet. I en bil får man en intimitet och man kan designa ljudet för just det rummet.

Dokumenterar processen

Under arbetets gång för Hans Gefors dagbok.

– Det handlar om att dokumentera den kreativa processen med alla tankegångar, tveksamheter och tvivel. Den idé jag har är svår att genomföra. För mig som forskare gör det inget om det inte blir något speciellt, processen är ju intressant ändå, men som konstnär vore det trist om det inte blev bra. Målet är göra mitt bästa verk nånsin!

Den teoretiska delen av doktorandarbetet ska handla om de dramaturgiska verktygen, som Hans Gefors är noga med att kalla dem.

– Det uppstår ofta felaktiga föreställningar om att dramaturgi – särskilt inom film – är något slags recept som det bara är att följa så blir det bra. Det är fullständigt galet! Det här är ju ingen IKEA-byggsats! Men man kan däremot ha väldigt god hjälp av dramaturgi som verktyg.

Multimedia

För att förmedla såväl det musikdramatiska verket som processen runt dess tillkomst har Hans Gefors en idé om något slags multimediepresentation på dator. Där ska man samlat kunna höra musiken, se noterna, läsa librettot, och följa dagboken och de teoriavsnitt som är relevanta för de olika delarna av verket. Riktigt hur det hela ska lösas vet han inte, men han har å andra sidan några år på sig innan det ska vara klart.

Som professor arbetade Hans Gefors för att införa konstnärlig doktorandutbildning vid Lunds universitet, något som funnits en längre tid i Storbritannien och Finland, och sedan några år vid Göteborgs universitet. Det var också i Göteborg som Hans Gefors, efter långvarigt sökande, hittade sin handledare **Anders Wiklund**.

– Han hör till den första kullen konstnärliga doktorer, och är väl mer akademiker än jag. Men han har studerat gamla operor, så han passar bra. Jag har också en brittisk musikvetenskapsman som handledare, **Roger Parker**. Han har koll på att jag inte slår in öppna dörrar på det akademiska området. Men mitt främsta mål är inte att studera litteraturen, det är snarare att göra det läromedel som inte finns.

TEXT: PETRA FRANCKE

FOTO: KENNET RUONA

HANS GEFORS

Hans Gefors föddes 1952 i Stockholm. Han studerade komposition 1972–1977 på musikhögskolorna i Stockholm och Århus och har vid sidan av sitt tonsättarbete varit musikskribent och redaktör för Dansk Musiktidsskrift. Hans Gefors var professor i komposition vid Musikhögskolan i Malmö 1988–2001 och innehar nu ett flertal styrelseuppdrag och sitter i juryn för Polarpriset.

Hans Gefors har bl a erhållit Litteris et Artibus och Christ Johnson musikpris för sångcykeln *Njutningen* och orkesterverket *Twine*. Bland hans verk märks operorna *Poeten och glasmästaren* 1979 (Århus), *Christina* 1986 (Stockholm), *Der Park* 1991 (Wiesbaden), *Vargen kommer* 1996 (Malmö) och *Clara* 1998 (Paris).

Åsa Ahlander tycker att det är en otrolig lyx att gå på Författarskolan och få respons från duktiga författare och engagerade kursare.

Här har alla samma dröm

Småföretagsdirektören **Kristina Sjögren** är en av de första på författarskolan som fått klart ett eget bokmanus. Efter tio år i näringslivet och med fyra barn är hon van vid att få saker och ting gjorda.

Musikartisten **Åsa Ahlander** trodde att hon skulle skriva dramatik, men det blev noveller.

Och **Ludvig Drakenfjord** som redan prövat de flesta genrer, brottas för första gången med den svåra prosan i en psykologisk roman.

Kristina, Åsa och Ludvig finns bland de cirka sextio författarstudenter som den här måndagen samlats i källaren på Absalon. "Läsa för att skriva" är temat. Den första kullen författarstudenter, som nu är inne på sin tredje termin, ska var och en redovisa en bok som inspirerat dem i deras skrivande. Bland åhörarna finns också de nya studenter som just börjat Författarskolan.

– Det är viktigt att läsa mycket om man vill skriva bra. För att inte uppfinna hjulet igen och för att se hur man gör, säger läraren **Björn Larsson**.

Han är professor i romanska språk, men också framgångsrik författare med flera romaner bakom sig. Det var hans idé att skapa en författarskola vid Lunds universitet.

Skolan startade förra hösten som ett samarbete mellan litteraturvetenskap och språkinstitutionerna. Av de 130 sökande antogs 38 och av dem är 30 kvar i dag.

– Ingen lämnade skolan av missnöje. Enligt de

utvärderingar vi gjort tycks alla på utbildningen vara mycket nöjda, försäkrar **Johan Stenström**, litteraturvetare, fackboksförfattare och den som sköter den mesta administrationen.

För Sverige är det ganska nytt att utbilda författare på akademisk nivå, men i USA finns författarskolor sedan länge vid de stora universiteten, inte sällan med kända författare som lärare.

– Det viktiga är att finna sin egen röst, säger **Björn Larsson** till författarstudenterna i Absalon. Jag tycker inte jag har funnit min riktigt än, men jag känner att jag har den i mig.

Tips från kollega

Björn Larsson fungerar som en kollega som hjälper de andra genom att dela med sig av sin erfarenhet.

– Att läsa kan vara matnyttigt. Man kan till exempel lära sig hur man i en text går genom en dörr utan att det tar en halv sida eller mer i anspråk.

Men läsandet kan också ge bekymmer.

– Man kan bli så bedövd av att det man läser är så bra, att man lägger ner alltihop och börjar läsa juridik istället, säger **Björn Larsson** och studenterna skrattar.

Vanligare är kanske att man härmar den man läser:

– Självt har jag haft en Hemingway-, en Slas- och en Kurt Vonnegut-period, bekänner **Björn Larsson**. ▶

"Man kan bli så bedövd av att det man läser är så bra, att man lägger ner alltihop och börjar läsa juridik istället."

Björn Larsson var den som drog igång Författarskolan. FOTO: BJÖRN NILSSON/HAGBLOM FOTO.

Överst t v: Redan innan Ludvig Drakenfjord kom in på Författarskolan hade han stor erfarenhet av att skriva dramatik och att musicera.

Överst t h: Kristina Sjögren har redan skrivit färdigt en samling "mytiska noveller".

Nederst t v: Koncentration under redovisningen.

Nederst t h: Åsa Ahlander hittar inspiration i Peter Hoegs *Berättelser om natten*.

► Först var tanken att lundaskolan skulle fokusera på facklitterärt skrivande, men de flesta har tagit chansen att skapa fritt, även om de kanske inte kommer att kunna ägna sig åt det i framtiden. Flera hade gått skrivarkurser tidigare, några hade kontakt med bokförlag och en student hade skrivit ett par barnböcker. Åldersspridningen är stor – från 20 till 60 år – och kvinnorna är i majoritet.

Första läsåret var studierna tämligen bundna, med många inbjudna föreläsare, läskurser och till och med salstentor i till exempel bokförlagskuskap. Nu handlar det om att koncentrera sig på att få färdigt ett manus, vilket är utbildningens mål. Men studenterna ska också få lära sig hur man marknadsför sig gentemot förlagen.

Författare som lärare

Alla lärarna är professionella författare inom skön- eller facklitteratur. Förutom Björn Larsson och Johan Stenström ingår **Claes-Göran Holmberg**, litteraturvetenskap, **Lars-Håkan Svensson**, engelska, och **Karin Sandqvist**, nordiska språk, i den fasta staben.

Mycket arbete sker i mindre grupper. Studenterna läser varandras texter, ger och tar kritik. De träffas, men mycket utbyte sker också via internet. Lärarkretsen har utvidgats och författarna **Niklas Törnlund**, **Sigrid Combüchen**, **Tommy Olofsson** och **Jan Sigurd** har anlitats som handledare.

Studenten Kristina Sjögren har till denna måndagssamling valt att presentera William Goldings *Flugornas herre* – en klassiker om människans grymhet, som hon läst många gånger. Hennes eget skrivande startade i en mer idyllisk genre. Från början handlade det mest om hästar berättar hon för LUM under en paus.

– Jag har skrivit sedan jag var liten. Efterhand blev det allehanda noveller och så dagbok.

Kristina Sjögren är 41 år, kommer från "en släkt av arbetare och småbönder" och bor i Karlskrona varifrån hon långpendlar till Lund. Hon har en akademisk kommunikationsutbildning och jobbade under tio år som VD för olika mindre företag, och ett par år för företagsbyn Soft Center i Ronneby. Det var stimulerande men krävande, med många resor och ofta upp till 70 timmars arbetsvecka. När fjärde barnet föddes för två och ett halvt år sedan kände Kristina att hon var färdig med att springa runt i ekorrhjulet. Av en slump fick hon se att författarskolan skulle starta. Hon sökte och kom in i hård konkurrens.

– Det var fantastiskt! För första gången i livet mötte jag andra människor med samma intresse som jag! Annars har man alltid betraktats som lite suspekt när man berättat att man skriver och vill bli läst av andra. Här hade alla samma dröm.

Publicerade hästhistoria

En enda gång har Kristina Sjögren blivit publicerad – hon var 13 år och fick in en hästhistoria i en ungdomstidning från Wahlströms förlag. Nu har hon en färdig samling "mytiska noveller". Hon har tagit berättelser ur Bibeln och den grekiska och fornnordiska mytologin och berättat dem igen, utifrån det som de med ett modernt perspektiv egentligen handlar om, enligt Kristina.

– Berättelsen om Dina i Bibeln handlar om hedersmord – det anser jag! Och Medea handlar om skilsmässa.

Novellerna har ännu inte skickats till något förlag – Jag tänkte låta min grupp hjälpa mig lite till...

Samtalen med handledaren och kurskamrater-

FÖRFATTARSKOLAN

Författarskolan är på 80 poäng. Den som söker ska ha läst minst 60 poäng i ett valfritt akademiskt ämne, alternativt vara 24 år och ha gått ut gymnasiet för minst fem år sedan.

Nästa intag är höstterminen 2004.

Utbildningen får högre anslag per årsstudieplats än övriga inom den humanistiska fakulteten. Men man är ändå långt ifrån de nivåer som gäller för utbildningar som t ex teater, musik och konst.

na har varit oerhört givande, tycker hon. Hon ser en kvalitetsskillnad i det hon skriver nu, jämfört med för ett år sedan. Trots att kursarna inte träffas dagligen är gemenskapen stark – att analysera varandras texter är något djupt personligt, menar Kristina.

Författarstudenterna har olika bakgrund. Medan Kristina skrivit dagbok, har 27-årige Ludvig Drakenfjord redan satt upp flera pjäser utifrån egna manus. Häromåret tjänade han en rejäl slant på ett barnfilmsmanuskript som han sålde till ett filmbolag.

Ludvig hade hunnit gå flera skrivarkurser innan han kom till Lund. Han har två musikband, har läst historia och jobbat som gourmetkock!

– Jag hade hållit på med allt – dramatik, film, musik och dikt – när jag började läsa litteraturvetenskap här för ett par år sedan. Så startade Författarskolan! Det var perfekt!

I dag är Ludvig Drakenfjord halvfärdig med en psykologisk roman om en frigiven mördare, en kvinnlig präst och hennes barn. Historien har delvis verklighetsbakgrund.

– Det har varit svårt att skriva ska jag erkänna, eftersom jag aldrig tidigare hållit på med prosa. Men det är spännande.

Är det romanförfattare han ska bli? Nja, kanske inte. Men skriva i någon form kommer han absolut att göra.

– Det har jag vetat hela livet.

Slår an en ton

I föreläsningssalen på Absalon har turen kommit till Åsa Ahlander att berätta om en bok som inspirerat hennes skrivande. Hon är 31 år, utbildad musikalartist och skådespelare, och verksam vid Sagohuset i Lund. Hon har valt Peter Hoegs *Berättelser om natten*. Åsa vet inte vad det är hos Hoeg som inspirerar henne, men hon uppfattar inspiration som en ”ton” och den här danska novellsamlingen slår an den tonen i henne.

Åsa Ahlander sökte till Författarskolan för att utveckla sitt språk och för att kanske komplettera skådespeleriet med att skriva dramatik.

– Men jag tar chansen att skriva fritt, det har blivit mest noveller. Det är en otrolig lyx att gå här, och få respons från duktiga författare och engagerade kursare.

– Men det är jätteläskigt att lämna över sina texter för granskning, värre än att stå på scen.

Att hitta sin egen stil – och ge järnet. Det är två hållpunkter för Författarskolan. Men gemenskapen omhuldas och ett par gånger per termin träffas lärare och studenter under friare former. ”Läsa för att skriva”-dagen slutar med avspänt umgänge över ett glas öl på Kulturens pub.

TEXT: BRITTA COLLBERG

FOTO: KENNET RUONA

Annons

Borrkärnor från vulkan avslöjar väder från förr

Kontinenterna är arkiv som vittnar om forna tiders klimat. Därför vet man mer om klimatförändringar på norra halvklotet än på det södra. I norr finns ju de stora landmassorna men i söder dominerar haven. Inte underligt att geologerna kastar lystna blickar på de öar som ligger utslängda i oceanernas mitt. I februari landsteg en grupp kvartärgeologer från Lund på Tristan da Cunha och började ta upp borrhärnor.

Tristan da Cunha är en vulkanö i Sydatlanten ungefär mitt emellan Kapstaden och Buenos Aires. Ön är en mil tvärs över med en högsta höjd över havet på 2 100 meter. Befolkningen utgörs av 285 personer. Alla stammar från en handfull förfäder som flyttade dit i början på 1800-talet. Det räcker med att titta på en karta för att förstå att detta är en rätt exotisk plats. Befolkningen är samlad i Edinburgh of the Seven Seas, och det finns en del mycket märkliga ortnamn som *Rid-*

ge-where-the-Goat-jump-off och *Down-where-the-Minister-land-his-things*. Förutom fiske och jordbruk har denna brittiska koloni livnärt sig på att ge ut egna frimärken. Ett av dem har albatrossen som motiv. Förlagan lär vara en tavla av den svenske skärgårdsmålaren Roland Svensson som besökt ön flera gånger.

Det finns rikligt med albatrosser på Tristan da Cunha. Så när expeditionsledaren Svante Björck, med kollegerna Dan Hammarlund, Kalle Ljung och den danske geologen Ole Bennike banade sig väg genom halvmeterhöga ormbunkar iaktogs de av albatrossungar sittande i sina bon.

– De klapprade med näbbarna när de fick syn på oss. Det var som om vi hälsades med applåder där vi drog fram, säger hobbyornitologen Dan Hammarlund.

Vem vet vad ortsbefolkningen kommer att kalla denna plats? *Up-where-the-Albatrosses-greet-the-Geologists?*

Vulkanen är fortfarande aktiv och hade senast ett utbrott 1961, då hela befolkningen evakuerades.

Några av de intressantaste proverna är tagna på The Hillpiece Bog – en igenvuxen kratersjö – och i dem kan man se spåren av två stora vulkanutbrott för 500 och 800 år sedan. Andra intressanta prover är tagna från en kratersjö på 700 meters höjd.

Hög upplösning i proverna

– Dateringen visar att den längsta lagerföljden vi tagit upp på Tristan omfattar 2 500 år, konstaterar professor Svante Björck. Och det är mycket hög upplösning i borrhövlarna, dvs mycket information per tidsenhet. Om ett sediment på en oceanbotten växer en centimeter på 1000 år kan ett sjösediment växa en centimeter på bara fem år. Det innehåller dessutom information om nederbörd och andra atmosfäriska förhållanden som man inte kan få från havsbottens sediment.

Tidigare har Svante Björck tagit prover på Grönland, Färöarna, Azorerna och på öar omkring Antarktiska Halvön. De ingår i hans projekt ”Atlantis”; Tristan da Cunha är en viktig länk på södra halvklotet som binder ihop dessa områden. Den sista länken blir Staaten Island öster om sydöstligaste Eldslandet. Tanken är att man ska kunna bilda sig en uppfattning om klimatförändringarna i Atlanten de senaste 10 000–20 000 åren. Landmassorna på norra halvklotet är ”motorn” som startar istiderna. Men förändringarna i klimatet under istiderna är inte alltid i fas med varandra på norra och södra halvklotet. Det är inte heller fallet med klimatförändringarna efter istiden.

Lilla Istiden

– I historisk tid har vi haft två stora klimatförändringar i Europa. På 1000-talet var medeltemperaturen någon grad högre än i dag. På 1400-talet inleddes den s k Lilla Istiden då vintrarna blev mycket stränga, och den upphörde inte förrän i slutet på 1800-talet.

Vi kan se att 1000-talet också var en varm tid på Tristan da Cunha. Men vi kan inte se några spår av Lilla Istiden. Det är intressant eftersom det finns en teori om att Lilla Istiden skulle bero på förändringar i solaktiviteten; det var delvis en period med mycket få solfläckar. Man kan dock inte dra slutsatsen att denna teori om Lilla Istidens uppkomst är felaktig. Men den är betydligt mer komplex än vad data på norra halvklotet antyder.

Gruppen besökte också Nightingale Island, en obefolkad ö nära Tristan da Cunha. Den tio meter långa borrhövlarna man tog där är ännu inte daterad men man har gott hopp om att den kan vara 10 000–15 000 år gammal i botten. Nightingale är en fågelö dominerad av arten större lira. Dess ägg uppskattas mycket av Tristan da Cunha-

Lundageologerna hade en lokal fanklubb: albatrosserna. FOTO: SVANTE BJÖRCK.

Liten plats, pampigt namn: Edinburgh of the Seven Seas på huk under vulkanbranterna. FOTO: SVANTE BJÖRCK.

Svante Björck (t v) och doktoranden Kalle Ljung inspekterar en borrhövlarna. FOTO: DAN HAMMARLUND.

borna. De har byggt sommarhus på Nightingale och det har blivit en festlig tradition att varje år åka dit och frossa på ägg. Den yngre generationen lär dock inte vara lika förtjust i denna kolesterologi.

Det finns mycket material kvar att arbeta med från Tristan da Cunha och Nightingale. Doktoranden Kalle Ljung ska bli genomföra en rad pollenanalyser och geokemiska och geofysiska analyser. Tristan da Cunha kan ha mycket att lära oss om hur jordens klimat fungerar.

Det är möjligt att forskarnas strapatser på Tristan da Cunha och Nightingale Island kommer att visas i SVT. På uppmaning av Vetenskapens Världs redaktion har de filmat ett fyra timmar långt material som nu håller på att redigeras.

GÖRAN FRANKEL

● Hallå!

Gun Malmgren.
FOTO: KENNET RUONA.

...Gun Malmgren, nyinstallerad professor som höll installationsföreläsningen med titeln *Möte mellan text och läsare*.

Du är professor i litteraturvetenskap med didaktisk inriktning – vad innebär det?

– Det är den del av litteraturvetenskapen som handlar om litteraturen som en rörelse mellan text och läsare. Jag vill lyfta fram läsarens perspektiv och det som sker i mötet mellan text och läsare.

Och vad brukar hända i ett sådant möte?

– Det beror på i vilket syfte man läser och vad man läser. Läsvanor har att göra med sociala roller, med kulturell identitet och med ideologiska föreställningar. Fiktionstexter kan kompensera läsaren för bristande handlingsmöjligheter. Vi läser också för att bli bekräftade och för att ändra våra föreställningar om hur världen är eller kunde vara.

Har läsvanorna förändrats? Läser vi mer i dag eller har IT och TV minskat läslusten?

– Vi får rapporter om att det köps mer böcker i dag och många nya böcker får stor uppmärksamhet. Men vi vet inte hur alla köpta böcker läses. Mötet mellan text och läsare är fortfarande ”en svart låda” och det är många frågor som vi forskare söker svar på.

Du har särskilt intresserat dig för litteraturens plats i utbildningen av svensklärare. Vad kan lärarna göra för att stimulera eleverna att läsa?

– Alla medel är tillåtna för att göra litteraturen tillgänglig. Blevande lärare bör vara belästa och även kunna göra en pedagogiskt riktad textanalys. Sverige har en fin produktion av barnlitteratur och goda bibliotekstraditioner. Det tar lång tid att bygga upp ett skolbibliotek och sjukhusbib-

liotek men det kan gå fort att rasera dem. Jag tycker det är olyckligt att spara på det området.

Behöver skönlitteratur större utrymme på schemat?

– Ja, jag anser att litteratur är en viktig kunskapskälla i skolarbetet. Sen ska man veta att läsupplevelsen varierar med åldern. För små barn är läsning som lek och i den traditionella slukaråldern gäller serieböcker där hjältar och hjältinnor är förebilder. Komponenterna är välkända för barnen och det underlättar läsandet. Efterhand börjar barnen kunna reflektera under läsningen och för den äldre läsaren blir läsandet också en tolkningsprocess. Barnen behöver en vuxen som delar med sig av sin läserfarenhet och här spelar både föräldrar och lärare en viktig roll.

Det talas mycket om olika lässtrategier. Vilken strategi tycker du är bra?

– Läsecirklar är ett bra exempel. Där får man både läsa och tala om det som alla har läst. Deltagarna kan ha högst olika tolkningar av samma bok och sådana samtal är alltid givande.

Vad läser du själv helst?

– Svår fråga. Jag läser mycket och alla genrer. Låt mig säga att jag är oerhört privilegierad – jag har alltid älskat att läsa och nu får jag göra det också som yrke.

En roman kan vara en stor och bestående läserfarenhet – men ibland vill man bara roas för stunden. Får man ha enkel kiosklitteratur i bokhyllan?

– Visst. Många läsare har flera böcker på gång – kanske en krävande men svårtillgänglig roman och en förutsägbar kärleksroman eller deckare. Det kallar vi dubbel bokföring. Man lär sig alltid något nytt om sig själv när man läser.

SOLVEIG STÅHL